

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KROATISTIKU

MATIJA ŠEREMET

HRVATSKO RAČUNALNO NAZIVLJE

DIPLOMSKI RAD

PULA, 2016.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KROATISTIKU

MATIJA ŠEREMET

HRVATSKO RAČUNALNO NAZIVLJE

DIPLOMSKI RAD

JMBAG: 0303007057, redoviti student

Studijski smjer: diplomski dvopredmetni studij, hrvatski jezik i književnost - talijanski jezik i književnost

Kolegij: Tvorba riječi i leksikologija

Mentorica: dr. sc. Helena Pavletić, doc.

PULA, veljača 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisan Matija Šeremet, kandidat za magistra hrvatskoga jezika i književnosti i talijanskoga jezika i književnosti, ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, 25. veljače 2016. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Matija Šeremet dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom “Hrvatsko računalno nazivlje” koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 25. veljače 2016. godine

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	3
2. O NAZIVLJU OPĆENITO	5
2.1. NAZIVLJE I FUNKCIONALNI STILOVI	5
2.2. HRVATSKO RAČUNALNO NAZIVLJE	6
2.3. PURIZAM U HRVATSKOME JEZIKU	6
3. JEZIČNI SUKOB HRVATSKOGA RAČUNALNOG NAZIVLJA I ENGLSKIH NAZIVA.....	8
4. HRVATSKO RAČUNALNO NAZIVLJE 2000. GODINE.....	11
5. RAČUNALNO NAZIVLJE I OPĆI RJEČNICI HRVATSKOGA JEZIKA.....	13
6. NORMA U RAČUNALNOME NAZIVLJU.....	15
6.1. RAČUNALNO NAZIVLJE I TERMINOLOŠKA NAČELA	16
6.2. DOMAĆI ILI STRANI NAZIV	18
7. POSTANAK NOVOGA RAČUNALNOG NAZIVLJA.....	20
7.1. POSTUPAK PREUZIMANJA I PRILAGODBE ENGLSKOGA NAZIVA.....	20
7.2. TVORBA U HRVATSKOME JEZIKU.....	22
7.3. RIJEČI OPĆEGA JEZIKA I TERMINOLOGIZACIJA.....	23
8. RAČUNALNO NAZIVLJE I METAFORIZACIJA	26
9. INTERNETSKO NAZIVLJE U HRVATSKOME JEZIKU	33
9.1. ENGLSKI INTERNETSKI NAZIVI I NJIHOVE HRVATSKE ISTOVRIJEDNICE	34
10. NAZIVI RAČUNALNIH MREŽA.....	44
10.1. KRATICE.....	46
11. RAČUNALNO NAZIVLJE S ELEMENTOM <i>-WARE</i> U HRVATSKOME I ENGLSKOME JEZIKU	49
12. HRVATSKE STANDARDNOJEZIČNE ISTOVRIJEDNICE ENGLSKIH NAZIVA .	54
13. BLISKOZNAČNICE I PARONIMI	63
14. RAČUNALNI ŽARGON I RAČUNALNO NAZIVLJE	66

14.1. PREUZIMANJE ENGLSKIH RIJEČI BEZ PRILAGODBE.....	66
14.2. ŽARGONSKI ELEMENTI	67
15. GLAGOLI I GLAGOLSKE IMENICE U FUNKCIJI ŽARGONIZAMA.....	68
16. NEOBIČNOST IMENOVANJA RAČUNALNIH NAZIVA.....	75
17. ZAKLJUČAK	82
LITERATURA.....	84
SAŽETAK.....	87
SUMMARY	88

1. UVOD

U ovome radu bavit ćemo se problematikom računalnoga nazivlja u hrvatskome jeziku što ćemo oprimjeriti analiziranim korpusom koji se sastoji od 22 broja računalnoga časopisa Bug u razdoblju 2008. – 2010. godine. Također, koristit ćemo se i dvama informatičkim rječnicima: *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik* (Kiš 2000.) i *Informatički enciklopedijski rječnik* (Panian 2005.).

Započet ćemo s poglavljem u kojemu ćemo progovoriti općenito o nazivlju i njegovoj zastupljenosti u funkcionalnim stilovima, ali i odnosu hrvatskoga standardnog jezika i žargona, razgovornoga, znanstvenoga i publicističkoga funkcionalnog stila. Zatim ćemo govoriti o naglome razvoju hrvatskoga računalnog nazivlja koji pospješuje preuzimanje sve većega broja engleskih riječi. S obzirom na to, osvrnut ćemo se i na hrvatski jezični purizam.

Nadalje, govorit ćemo kako se između hrvatskoga računalnog nazivlja i anglizama pojavljuju jezični sukobi: prilikom izvođenja hrvatskih istovrijednica engleskih naziva često dolazi do jezičnih nedoumica na tvorbenoj razini i pogrešaka u etimologiji, hrvatski su nazivi često višerječni što ih čini neekonomičnima, te nisu razdijeljeni s obzirom na funkcionalne stilove.

U četvrtome poglavlju spomenut ćemo dva značajna događaja u vezi s hrvatskim računalnim nazivljem koja su se dogodila 2000. godine: objava informatičkoga rječnika Miroslava Kiša i prijevod programa *Microsoft Office* na hrvatski jezik.

U petome poglavlju analizirat ćemo računalno nazivlje u dvama općim rječnicima hrvatskoga jezika: *Rječnik hrvatskoga jezika* (Šonje 2000.) i *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* (Anić 2009.).

U šestome poglavlju govorit ćemo o potrebi usklađenosti računalnoga nazivlja i jezične norme te koja je terminološka načela potrebno uzeti u obzir pri odabiru naziva, nakon čega ćemo se osvrnuti na strane nazive koji se dijele na tuđice i posuđenice, a spomenut ćemo i tzv. hibridnu skupinu riječi stranoga podrijetla.

U sedmome poglavlju govorit ćemo o načinima postanka novih računalnih naziva: postupak preuzimanja i prilagodbe engleskih naziva, hrvatska tvorba, postupak terminologizacije.

U osmome poglavlju govorit ćemo o metaforizaciji i analizirati sljedeće računalne nazive iz korpusa: *bug, bus, firewall, mail, menu, mouse, surf, virus*.

U devetome poglavlju ukratko ćemo iznijeti teorijski dio u vezi s hrvatskim internetskim nazivljem, nakon čega ćemo analizirati engleske internetske nazive koji se pojavljuju u korpusu: *browser, chat, download/upload, Internet, link, modem, online/offline, port, router, server, site*.

U desetome poglavlju govorit ćemo o nazivima računalnih mreža koji se u korpusu pojavljuju samo kao puni nazivi (*Ethernet, Usenet*) te onima koji se pojavljuju i kao kratice (*Internet Protocol – IP, Local Area Network – LAN, Wireless Local Area Network – WLAN*).

U jedanaestome poglavlju analizirat ćemo računalne nazive s elementom *-ware* pronađene u korpusu: *firmware, malware, spyware*, hardver, softver.

U dvanaestome poglavlju analizirat ćemo hrvatske standardnojezične nazive koji su se u korpusu pojavljivali češće od njihovih engleskih istovrijednica: alati, bežična mreža/umreženost/veza, datoteka, mapa, matična ploča, nadogradnja, pislač, postavke, računalo, sučelje, tipkovnica, zaslon.

Trinaesto poglavlje posvetit ćemo bliskoznačnicama i paronimima iz korpusa: monitor/zaslon, operativni/operacijski.

U četrnaestome poglavlju govorit ćemo o odnosu hrvatskoga računalnog nazivlja koje je potrebno normirati i računalnoga žargona koji pripada supstandardu te kao takav nije podložan normiranju.

U petnaestome poglavlju analizirat ćemo glagole i glagolske imenice kroz prizmu računalnoga žargona: klikati/kliknuti, konvertirati, linkati, mejlati, *outsourcati, overclockirati, surfati, uploadati, bootanje, chatanje*, editiranje, *overclockiranje, scrollanje*.

U šesnaestome poglavlju navest ćemo i ukratko opisati računalne nazive neobičnih imena te navesti primjere iz korpusa: *Bluetooth, cloud computing, cyberspace, gadget/widget, gamer, joystick, selfie, spam*.

U zaključku ćemo navesti do kojih smo spoznaja došli, nakon čega slijedi popis literature i izvora te sažetak na hrvatskome i engleskome jeziku.

2. O NAZIVLJU OPĆENITO

2.1. NAZIVLJE I FUNKCIONALNI STILOVI

Nazivlje se pojavljuje u svim funkcionalnim stilovima. Međutim, vrlo je važno razmotriti odnos između hrvatskoga standardnog jezika i razgovornoga funkcionalnog stila, žargona (koji je odvojen od standardnog jezika), znanstvenoga funkcionalnog stila te publicističkoga funkcionalnog stila kojega Silić (2006: 75) naziva najsloženijim funkcionalnim stilom. Kada govorimo o znanstvenome nazivlju i žargonu, oni predstavljaju potpune suprotnosti kada je riječ o nekoj struci. Između njih postoje kolokvijalizmi koji čine dio razgovornoga funkcionalnog stila hrvatskoga standardnog jezika (npr. *hardveraš*) te žurnalizmi koji čine dio publicističkoga funkcionalnog stila (npr. *prijenosnik*). (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2005: 307)

Žargoni označuju jezike pojedinih socijalnih skupina. Žargon kojim se služe pripadnici pojedinih struka razlikuje se od nazivlja struke koje je normirano, ali i popisano u terminološkim rječnicima. Budući da žargon čini dio neobvezatne komunikacije pojedine skupine ljudi, kao takav trebao bi biti ostvaren isključivo u govoru ili u neobvezatnoj prepisci (npr. internetski razgovor, elektroničke poruke itd.). (Halonja, Mihaljević 2012: 19)

Nazivlje je nerijetko zastupljeno i u publicističkome funkcionalnom stilu koji bi svakako trebao biti bliži općemu standardu, ali tomu nije tako stoga što se i u publicističkome stilu pojavljuju kolokvijalizmi i žargonizmi. Nazivlje je ipak najčešće zastupljeno u znanstvenome funkcionalnom stilu standardnoga jezika. Poželjno je da su nazivi ujednačeni, ali i da se u tekstovima ne pojavljuju istoznačni nazivi. Međutim, u praktičnoj primjeni stanje je posve drugačije. Tako primjerice različiti nazivi koji označuju isti pojam mogu spadati u različite funkcionalne stilove. Npr. nazivi *pisač*, *računalo* čine dio znanstvenoga funkcionalnog stila, dok njihove istoznačnice *printer*, *kompjuter* čine dio razgovornoga funkcionalnog stila hrvatskoga standardnog jezika, a nazivi poput *mejlati*, *daunloudati* spadaju u žargon te se kao takvi nalaze izvan hrvatskoga standardnog jezika. (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2005: 308 – 309)

2.2. HRVATSKO RAČUNALNO NAZIVLJE

Hrvatsko računalno nazivlje zastupljeno je u svim područjima života. Karakterizira ga nagli razvoj, a time ujedno i aktualnost, s obzirom da se uvijek i iznova pojavi što god novo, a što zainteresiranim pojedincima, računalnim korisnicima, ali i onima koji pripadaju određenoj struci omogućuje da pumnije istraže računalno područje kroz prizmu jezika i jezične kulture. Kada je riječ o računalnim nazivima, u kontakt s istima skoro uvijek dolazimo putem stranoga – u ovome slučaju – engleskoga jezika. Engleski se nazivi uglavnom djelomično uspiju prilagoditi hrvatskomu jeziku. Takve nazive nazivamo anglizmima¹. Ti se nazivi zajedno s neprilagođenim engleskim nazivima nerijetko pojavljuju u časopisima vezanim uz računalstvo. Moramo napomenuti da bi hrvatski računalni nazivi trebali nastajati na način da se, ako je to moguće, izbjegne pribjegavanje posuđivanju ili prilagođivanju engleskih naziva. U hrvatskome jeziku postoje načini kako osmisliti hrvatsku istovrijednicu određenoga engleskog naziva. Mihaljević (2003: 12) kao primjere navodi hrvatsku tvorbu (npr. *interface* – *sučelje*), pretvaranje riječi općega jezika u naziv (npr. *mail* – *pošta*), povezivanje riječi u sveze (npr. *software* – *programska podrška*). Ipak, kao posljedica toga događa se da u hrvatskome jeziku za isti pojam i engleski naziv supostoji niz istovrijednih hrvatskih naziva, a što u nazivlju nikako nije poželjna pojava. Tako primjerice za pojedine nazive postoje i prihvaćeni hrvatski nazivi, kao za npr. *computer*. U hrvatskome se jeziku kao zamjena tomu engleskom nazivu nerijetko mogu sresti nazivi poput *kompjuter* i *računalo*. Pojavom interneta nastali su i mnogi novi nazivi, a za pojedine nisu osmišljene hrvatske istovrijednice. Takvi se nazivi u hrvatskome tekstu moraju zapisivati kurzivirano i nikako ne smiju biti prihvaćeni kao hrvatski nazivi.

2.3. PURIZAM U HRVATSKOME JEZIKU

S obzirom na sve učestaliji trend preuzimanja i prihvaćanja engleskih naziva u hrvatski jezik, moramo se zapitati u kojemu će nas smjeru to odvesti. Važno je naglasiti da jezični purizam u hrvatskome jeziku u današnje vrijeme ima negativnu konotaciju. Tomu je

¹ Anglizam je riječ preuzeta iz engleskog jezika koja je u većoj ili manjoj mjeri prilagođena hrvatskome sustavu (Frančić, Hudeček, Mihaljević 2005: 213).

tako uglavnom stoga što jezični purizam povezujemo s nastojanjima da se u potpunosti izbjegne uporaba posuđenica, a pritom ne vodeći računa o funkcionalnim stilovima standardnoga jezika kao i njihovu odnosu prema leksiku koji je njihov sastavni dio. Ako sagledamo u kakvome su odnosu purizam i jezik i njegov identitet, možemo kazati da purizam ima u vidu logiku jezičnoga razvoja kao i potrebu za jezičnim normiranjem koje uzima u obzir da je jezik dinamičan sustav koji se konstantno mijenja i time ujedno prilagođuje potrebama s kojima se susreće i to u skladu sa svojim unutrašnjim zakonitostima. Shodno tomu, možemo ustvrditi da je težnja za čistoćom trajno obilježje hrvatskoga jezika u skladu s kojom hrvatski jezik nastoji prvo iskušati vlastite mogućnosti, a tek potom posegnuti za tuđim. (Halonja, Mihaljević 2012: 13)

3. JEZIČNI SUKOB HRVATSKOGA RAČUNALNOG NAZIVLJA I ENGLJSKIH NAZIVA

Kada govorimo o anglicizmima, njihova uporaba prevladava u slučajevima kada su u odnosu na istoznačne domaće izraze uporabno manje zahtjevni, ali i u slučajevima kada se smatra da su uspješno prilagođeni sustavu hrvatskoga jezika. Jezični se purizam, inzistirajući na pravopisnoj normi kada je riječ o prilagođenim anglicizmima koji odstupaju od hrvatske pravopisne norme, pojavljuje samo kao oblik jezične ideologije razumljiv u umjerenom obliku. Anglicizmi u računalnome nazivlju često se smatraju internacionalizmima. S obzirom na položaj engleskoga jezika u svijetu danas, leksik engleskoga podrijetla smatra se posebnim izvorom. Kada govorimo o utjecaju engleskoga jezika na računalno nazivlje, snažan utjecaj anglicizama uočljiv je u većini jezika na područjima gdje se engleski smatra stranim jezikom, pa tako i u hrvatskome jeziku. Prema teoriji jezičnoga kontakta, kao jedno od načela jezičnoga sukoba izvodi se postavka da se jezični sukob javlja primarno između govornika i jezičnih zajednica, a ne između samih jezika. Do jezičnoga sukoba dolazi zbog značenja i vrijednosti koje govornici pripisuju jezičnim oblicima. Hrvatski je jezik “jezik identifikacije” i “jezik komunikacije” te se kao takav ne odnosi nužno na isti jezični sustav. Jezik identifikacije prvenstveno se odnosi na materinski jezik koji govorniku omogućuje da identificira sebe i ostale. Također, jezik identifikacije ostvaruje se i kao izraz nacionalne pripadnosti. Jezični sustav koji je u društvenoj skupini određen samo kao jezik komunikacije uglavnom nije obilježen identifikacijskim faktorom. U mnogim se društvenim skupinama engleski jezik upotrebljava isključivo kao jezik komunikacije. Ako bismo anglicizme definirali kao sredstvo komunikacije, možemo zaključiti da donekle postoji jezični sukob između hrvatskoga i engleskoga jezika. Kada spomenemo jezični purizam, u sklopu istoga dolazi do selektivnoga zatvaranja jezika prema stranim utjecajima. (Mustapić, Škifić 2012: 809 – 816)

Hrvatsko računalno nazivlje svakodnevno je izloženo utjecaju engleskoga jezika. Kako bismo potkrijepili navedeno, možemo navesti za to odgovarajući primjer. Stojaković i Malčić (2006: 262) kao primjer navode izraz *internet-stranica*. Gluhak (2000: 106) navodi da, kada govorimo o pridjevima, odnosni pridjev imenice *internet* može biti *internetski* i *internetni* ali, iako bi prema mišljenju nekih normativnu prednost trebalo dati pridjevnom obliku *internetni*, treba upotrijebiti pridjev *internetski*. Stojaković i Malčić (2006: 262) nadalje navode da hrvatski jezik ne pripada analitičkim jezicima, čije su jezične konstrukcije

u suprotnosti s lingvističkim i sociolingvističkim zakonitostima, već pripada sintetičkim jezicima.

U uporabi računalnoga nazivlja vidljivo je izvođenje riječi na pogrešnoj etimologiji. Gluhak (2000: 106 – 107) tako navodi da su se u vezi s elektroničkom poštom pojavljivale dvojbe je li ispravno upotrijebiti izraz *elektronička* ili *elektronska*. Budući da odnosni pridjev *elektronički* možemo povezati s elektronikom, a *elektronski* s elektronima, usvojen je naziv *elektronička pošta*. Također, kada govorimo o računalnoj pošti, engleski je izraz za to *e-mail* u kojem *e-* označava *electronic*, zbog čega u hrvatskome jeziku i postoje nazivi *elektronička* i *elektronska pošta*, a također se javlja i izraz *e-pošta*. Pridjev prema izrazu *e-pošta* bio bi *e-poštanski*. Stojaković i Malčić (2006: 263) navode da je, iako je u terminologiji poželjno izbjegavati sinonimiju, u Kiševu rječniku vidljivo nizanje sinonimnih hrvatskih naziva kao i izostanak uspostavljanja normativnog odnosa među njima. To možemo oprimjeriti različitim hrvatskim inačicama za englesku riječ *computer*: *računalo*, *kompjutor*, *kompjuter*, *obradnik*, *rednik* te *komputator*.

U prilog uporabi anglizama ide i činjenica da je ekvivalent u hrvatskome računalnom nazivlju često “višerječan (*default* – *pretpostavljena vrijednost*, *softver* – *računalna/programska podrška*). Nedostatak je takvih naziva da su neekonomični te da se od njih teško tvore novi izvedeni nazivi” (Mihaljević 2006: 42). Hrvatsko računalno nazivlje nerijetko nastaje preuzimanjem engleskih naziva uz različite stupnjeve prilagodbe. Pri leksičkom se posuđivanju uglavnom odvija postupak zamjene tuđice², tj. fonetski, morfološki i semantički neprilagođene riječi posuđenicom, tj. fonetski, morfološki i semantički prilagođenom riječi, čemu ponekad posuđenica bude zamijenjena domaćim izrazom. Stojaković i Malčić (2006: 262) nadovezuju se potvrđujući kako se takav slijed, kada je riječ o utjecaju engleskoga jezika na području računalnoga nazivlja, rijetko javlja jer se većina preuzetih riječi upotrebljava na razini tuđice (npr. *firewall*, *web*, *multitasking*, itd.) ili na razini posuđenice (npr. *hakerstvo*, *disketa*, itd.). Mihaljević (2006: 42) navodi: “Dok su se stariji računalni nazivi najčešće prilagođivali barem na pravopisnoj (*hardver*, *softver*) i morfološkoj razini (*aplikacija*, *adresa*), danas sve češće susrećemo posve neprilagođene engleske nazive (npr. *shareware*, *download*, *freeware*, *firewall*, *desktop*).”

U računalnome nazivlju prisutan je i problem u vezi s neshvaćanjem nužnosti razlikovanja funkcionalnih stilova u jeziku. Kako bismo normirali računalno nazivlje,

² Rudolf Filipović naziva je *kompromisnom replikom* (1986: 43).

potrebno je jasno razdijeliti nazivlje računalnoga žargona od nazivlja koje je prisutno u publicističkome funkcionalnom stilu, ali i stručnog i znanstvenog nazivlja. Kao primjer možemo navesti riječ *printer* koja je prihvatljiva u žargonu, dok bi isti naziv u znanstvenome funkcionalnom stilu bilo poželjno zamijeniti kojim drugim nazivom (npr. *pisac*). Kada pak govorimo o riječi *računalo*, ona je prihvatljiva u hrvatskome standardnom jeziku, dok su u razgovornome funkcionalnom stilu osim riječi *računalo* prihvatljive i riječi *kompjuter* i *kompjutor*. Ipak, npr. naziv *procesor* prihvatljiv je u razgovornome funkcionalnom stilu, ali ne i u standardnome znanstvenom i stručnom računalnom nazivlju gdje je prihvatljiviji naziv *središnja jedinica*. Pojedine engleske posuđenice koje pripadaju području računalstva dobro su se integrirale u hrvatski jezični sustav, kao primjerice riječ *čip*. Tomu pogoduje i kratkoća te riječi te je kao takvu ne treba zamijeniti riječju *integrirani krug*. (Stojaković, Malčić 2006: 263)

4. HRVATSKO RAČUNALNO NAZIVLJE 2000. GODINE

Kada govorimo o hrvatskome računalnom nazivlju, 2000. godine dogodila su se dva značajna događaja (Mihaljević 2003: 31):

1. objavljen je *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik* Miroslava Kiša
2. preveden je *Microsoft Office 2000.* na hrvatski jezik

1. Kišev rječnik terminološki je rječnik koji obrađuje informatičko nazivlje. Riječ je o prijevodnom i objasnidbenom rječniku jer su nazivi navedeni na engleskome i hrvatskome jeziku, uz dane definicije. Također, rječnik sadrži i objašnjenja pa možemo govoriti i o elementima enciklopedičnosti. Kada govorimo o strukturi rječničkog članka, natuknica je na engleskome jeziku, nakon koje se navode hrvatske istovrijednice, a potom definicije i objašnjenja na hrvatskome jeziku. Ipak, nedostatak je rječnika što ne navodi izgovor engleskih natuknica. Važno je istaknuti da je rječnik deskriptivan, a ne normativan, što znači da navodi niz istovrijednih hrvatskih naziva, ali među njima ne uspostavlja normativni odnos, a ni u deskriptivnome pristupu nije dosljedan (2003: 23–24). Kako bismo potkrijepili navedeno, navest ćemo nekoliko primjera:

- a) **computer** sk. računalo, kompjutor, kompjuter, obradnik, rednik, komputator (Kiš 2000: 215) – natuknica *komputator* nije zastupljena u praktičnoj uporabi.
- b) **hardware** sk. sklopovlje, strojna oprema, strojevina (2000: 445) – ne navode se istovrijednice *strojna podrška*, *očvrsje*, kao ni tuđica *hardver*.
- c) **keyboard** sk. tipkovnica, tastatura (2000: 538) – ne navodi se istovrijednica *slovište* iako je i taj naziv potvrđen u praksi.
- d) **software** pp. programska oprema, programska potpora, programska podrška (2000: 847) – nisu navedene istovrijednice *napudbina*, *napudbena sredstva*, *računalna podrška*.

Kad je riječ o sinonimnim nazivima, u Kiševu rječniku nije definirano usvajanje jednoga naziva koji bi bio preporučljiv u svakodnevnoj uporabi. Također, nije određeno ni

kojemu funkcionalnom stilu naziv pripada, a postoji velika razlika između računalnih žargonskih naziva i naziva koji pripadaju stručnomu nazivlju. Navedimo još pokoji primjer:

a) **on-line** *os. na liniji, izravan, direktan; povezan* (2000: 677)

off-line (2000: 674) – nije naveden prijevod već iza natuknice odmah slijedi definicija. Mihaljević (2003: 32) navodi da bi dobar prijevod za *on-line* bio izraz *mrežni*, a za *off-line* *izvanmrežni* jer se u mnogim kontekstima izrazi *izravan*, *neizravan* ne mogu upotrijebiti.

b) **Web page** *int. Web stranica* (Kiš 2000: 975) – nije navedena istovrijednica *mrežna stranica*, iako je taj naziv potvrđen u praktičnoj uporabi. Mihaljević (2003: 33) navodi da, ako se već prihvaća strana riječ, treba pisati *web-stranica* sa spojnicom. Također spominje i kroatizirani lik *vebna stranica*, ali on još uvijek nije potvrđen u praksi.

2. Prevedeni program *Microsoft Office* pridonio je kulturi hrvatskoga jezika, ali i izgradnji domaćega nazivlja. Hrvatski naziv uvijek ima prednost pred nazivom stranoga podrijetla. Možemo navesti nekoliko primjera: *alati (tools)*, *datoteka (file)*, *uređivanje (edit)* itd. (2003: 34). Računalni program *Microsoft Office* značajan je i po tome što sadrži pravopisni provjernik koji na osnovi ograničenoga popisa riječi za hrvatski jezik obavještava korisnika u vezi s neispravno napisanim riječima. Također, postoje programi namijenjeni za komunikaciju između korisnika i računala. Ti se programi na engleskome jeziku zovu *chatbotovima*. Naziv je nastao povezivanjem dvaju naziva: *chat* i *(ro)bot*. Hrvatska je istovrijednica engleskoga naziva *chatbot* naziv *govorni robot*. Zanimljivo je istaknuti da govorni robot ne analizira značenje riječi kao ni sintaksu rečenice, ali nastoji uvjeriti sugovornika u razumijevanje sadržaja poruke. (Pandžić 2015: 29 – 30).

5. RAČUNALNO NAZIVLJE I OPĆI RJEČNICI HRVATSKOGA JEZIKA

U ovome dijelu rada prikazat ćemo obradu pojedinih računalnih naziva u općim rječnicima hrvatskoga jezika, tj. u Šonjinu (2000.) i Anićevu (2009.) rječniku.

U Šonjinu se rječniku nalazi svega nekoliko natuknica vezanih uz računalno područje. Navest ćemo natuknice *kompjutor* i *računalo*. Obje natuknice sadrže terminološku odrednicu *inf*. Pored natuknice *kompjutor* (2000: 472) nije navedena definicija već samo istoznačnica *računalo*. Također, rječnik sadrži i izvedenice *računalni* i *računalstvo* (2000: 1027). Uz natuknicu *kompjutor* navedene su izvedenice *kompjutorski* (*koji se odnosi na kompjutor*), *kompjutoraš/kompjutorašica* (**raz** rukovatelj računalom) te natuknica *kompjutorizirati: uvesti, uvoditi kompjutore u obradbu podataka* (2000: 472). Uz natuknicu *računalo* (2000: 1027) nalazi se i definicija: **inf** *elektronički uređaj za obradbu podataka koji prihvaća naredbe i podatke, obavlja nad njima programirane radnje i ispisuje tražene podatke radi daljnje uporabe*. Rječnik sadrži i natuknicu *pisač* (2000: 829), definiciju iste, ali i istoznačnicu *printer* koja nije zasebno definirana. Definicija *pisača* glasi: **elektron** *stroj koji ispisuje tekst ili crtež unesen u računalo*. Natuknice *hardver* (2000: 318) i *softver* (2000: 1155) zasebno su definirane. Uz natuknicu *hardver* navedena je istoznačnica *sklopovlje*, a u rječniku je naveden i odnosni pridjev *hardverski: koji se odnosi na hardver*. Nije naveden pojam *hardveraš*. Uz natuknicu *softver*, osim definicije *program koji omogućuje rad elektroničkoga računala*, navedena je i istoznačnica *programska podrška*. Nije naveden odnosni pridjev *softverski*, kao ni pojam *softveraš*. Uz natuknicu *program* (2000: 992) navedena je definicija: **inf** *niz naredaba računalu povezanih tako da obave određenu radnju*. Navedeni su i glagol *programirati: inf dati, davati računalu upute za izvođenje radnja prema zadanom modelu radnoga sadržaja* te pridjev *programski: koji se odnosi na program*.

U Anićevu se rječniku nalazi natuknica *računalo* (2009: 1273) koja ima dva značenja: 1. *sprava ili uređaj koji služi za računanje i obrađivanje brojučano iskazanih podataka*. 2. *kompjuter*. Uz natuknicu *računar* navedena su dva značenja: 1. *zast. računarac*. 2. *kompjuter*. Rječnik sadrži i izvedenice *računalni* (*koji pripada, koji se odnosi na računala i rad s računalom*) i *računalstvo* (*znanost o računalima i programskoj opremi*). Natuknica *kompjuter* (2009: 597) definirana je na sljedeći način: *elektronički uređaj koji prima, obrađuje, sprema i ponovno reproducira pohranjene podatke, brzo i točno obavlja matematičke i logičke*

operacije te prezentira gotove rezultate, moguće ga je programirati prema potrebi posla. Navedene su i izvedenice *kompjuter*aš/*kompjuter*ašica (**razg.** *specijalist za kompjutere i razne poslove u kojima se primjenjuje kompjuter*), *kompjuter*aški (**prid.** *koji se odnosi na kompjuteraše*, **pril.** *kao kompjuteraš, na način kompjuteraša*), *kompjuter*ist/*kompjuter*istica/*kompjuter*istkinja, *kompjuter*izacija (*uvođenje kompjuterske obrade podataka u neku djelatnost*), *kompjuter*izirati (*provesti/provoditi kompjuterizaciju*), a natuknica *kompjutor* upućena je na *kompjuter*. Rječnik sadrži i natuknicu *pisač* (2009: 1033) čija definicija glasi: *vanjska kompjuterska jedinica koja služi za ispisivanje teksta ili grafike na papir ili drugu podlogu*. Navedene su i istoznačnice *printer* (2009: 1199) te *šampač* (2009: 1549). Natuknica *printer* upućena je na *pisač*, *šampač*. Natuknica *šampač* sadrži i definiciju koja glasi: *uređaj koji ispisuje dokumente poslane iz računala*. Natuknice *hardver* (2009: 396) i *softver* (2009: 1445) zasebno su definirane. Definicija natuknice *hardver* glasi: *fizički dijelovi kompjuterskog sustava, uključujući sve vanjske uređaje (pisač, modem, miš, tastatura i sl.)*. Uz natuknicu *hardver* navedene su i istoznačnice *sklopovska oprema* i *sklopovlje*. U rječniku je naveden i pridjev *hardverski*: *koji se odnosi na hardver*. Kao i u Šonjinu rječniku, nije naveden pojam *hardveraš*. Natuknica *softver* (2009: 1445) definirana je na sljedeći način: *opći naziv za programe i njemu pripadne podatke namijenjene za rad na računalima*. Navedene su i istoznačnice *programska oprema*, *programska podrška*. Također, rječnik sadrži odnosni pridjev *softverski* (*koji se odnosi na softver ili mu pripada*) i pojam *softveraš* (**žarg.** *onaj koji izrađuje softver*). Rječnik sadrži i natuknicu *program* (2009: 1221). Definicija glasi: *popis operacija i naredbi koje računalo razumije u svrhu obavljanja neke zadaće*. Rječnik također sadrži natuknice *programer* (*onaj koji izrađuje programe za računala*), *programerski* (**prid.** *koji se odnosi na programere*, **pril.** *kao programer, na način programera*), *programirati*: *izraditi/izrađivati kompjuterski program* (2009: 1222).

Na temelju analize pojedinih računalnih naziva ustvrdili smo da bi oba rječnika trebala sadržavati više natuknica iz računalnoga područja koje bi trebale biti sustavnije obrađene jer su najčešći računalni nazivi dio općega jezika, a ne samo znanstvenoga nazivlja.

6. NORMA U RAČUNALNOME NAZIVLJU

Naziv je oznaka pojma određenog u kojemu znanstvenom području s pomoću jezičnog izraza. Nazivlje predstavlja sustav naziva koji se upotrebljavaju u određenome znanstvenom, umjetničkom ili tehničkom području. Nazivlje kao dio hrvatskoga standardnog jezika mora biti usklađeno s jezičnom normom. Pri stvaranju naziva, osim jezičnih, potrebno je imati na umu i terminološka načela, odnosno usklađenost nazivlja sa strukom. (Hudeček, Mihaljević 2009: 165)

Nazivlje svake struke mora ispunjavati dva osnovna uvjeta (2009: 165):

- biti u skladu sa suvremenom razinom i najnovijim postignućima znanosti i tehnike
- biti u skladu sa standardnim hrvatskim jezikom, odnosno s njegovom pravopisnom, gramatičkom (fonološkom, morfološkom i sintaktičkom) i leksičkom normom.

Nazivi pojedinih struka usko su povezani i s rječnikom općeg jezika. Nazivi i opći rječnik povezani su dvama suprotno usmjerenim procesima – terminologizacija (prijelaz riječi iz općega jezika u nazivlje) i determinologizacija (prijelaz naziva iz nazivlja u opći rječnik). Ako isti naziv ima i terminološko i neterminološko značenje (ako je došlo do procesa terminologizacije ili determinologizacije), riječ je o pojavi višesmislenosti. Postoji nekoliko temeljnih načina postanka višesmislenosti (2009: 179):

1. terminologizacija, odnosno specijalizacija riječi općeg jezika koja pritom zadržava i svoje opće značenje
2. semantičko posuđivanje
3. posuđivanje naziva iz jednog nazivlja u drugo
4. izvođenje s pomoću višeznačnih sufiksa
5. determinologizacija – naziv određene struke postupkom metaforizacije dobiva i novo općejezično značenje.

6.1. RAČUNALNO NAZIVLJE I TERMINOLOŠKA NAČELA

Pri odabiru naziva potrebno je uzeti u obzir terminološka načela. Neka se od tih načela ovdje oprimjeruju (Mihaljević 2006: 44 – 47):

1. Domaći naziv ima prednost pred stranim (pa i pred internacionalizmom):

<u>domaći naziv</u>	<u>engleski naziv</u>	<u>internacionalizam</u>
računalo	<i>computer</i>	kompjutor
2. Internacionalizmi latinskoga i grčkoga podrijetla imaju prednost pred nazivima preuzetim iz engleskoga, francuskoga, njemačkoga itd.:

<u>engleski naziv</u>	<u>tuđica</u>	<u>internacionalizam</u>
<i>file</i>	fajl, fajla	datoteka
3. Strani naziv koji se glasovnim sastavom uklapa u hrvatski jezični sustav može se prihvatiti (*čip*, *bit*), ali onaj koji od njega bitno odudara treba zamijeniti:

<u>engleski naziv</u>	<u>hrvatski</u>
<i>download</i>	preuzimanje
4. Prošireniji naziv ima prednost pred manje proširenim (npr. naziv *slovište* predlagan je kao zamjena za *keyboard*, prihvaćeno je *tipkovnica*, danas je prošireno i nema razloga da se mijenja):

<u>engleski</u>	<u>prihvaćeniji hrvatski naziv</u>	<u>slabije prihvaćen hrvatski naziv</u>
<i>keyboard</i>	tipkovnica	slovište
5. Naziv mora biti usklađen sa (fonološkim, morfološkim, tvorbenim, sintaktičkim) sustavom hrvatskoga standardnog jezika:

<u>engleski naziv</u>	<u>jezična razina</u>	<u>netočan hrvatski naziv</u>	<u>točan hrvatski naziv</u>
<i>Internet</i>	pravopisna	Internet	internet
<i>hardware</i>	tvorbena	očvrsje	očvršće

Internet treba pisati malim početnim slovom jer je *internet* u prvome redu način komunikacije (kao npr. telefon ili mobitel), a nije ime neke ustanove. *Očvršće* je

tvoreno od *o+čvrst+je*. Prema pravilima hrvatskoga jezika tu dolazi do jotacije (*očvršće*) i jednačenja po mjestu tvorbe (*očvršće*).

6. Kraći nazivi imaju prednost pred duljim. Nedostatak je domaćih naziva često duljina, npr.:

<u>engleski</u>	<u>dulji hrvatski naziv</u>	<u>kraći hrvatski naziv</u>
<i>software</i>	programska/računalna podrška	programi, napudbina

7. Naziv od kojeg se lakše tvore tvorenice ima prednost pred onim od kojeg se ne mogu tvoriti tvorenice. Ako je domaća riječ višerječna, često se od nje ne mogu tvoriti tvorenice:

<u>osnovna riječ</u>	<u>tvorenica</u>
softver	softverski

8. Unutar istoga terminološkog sustava naziv ne bi smio imati više značenja. Taj je zahtjev nemoguće u potpunosti zadovoljiti, ali se može težiti da se višeznačnost izbjegne u onim slučajevima u kojima može dovesti do nesporazuma. Isto tako treba razgraničiti bliskoznačnice, npr.:

<u>engleski</u>	<u>hrvatski u praksi</u>	<u>prijedlog normiranja</u>
<i>Internet</i>	Internet, Međumrežje, internet, međumrežje, svjetska mreža, svjetska računalna mreža, globalna računalna mreža, svjetska kompjuterska mreža, globalna kompjuterska mreža	internet, pridjev: internetski

9. Značenje naziva ne smije se bez valjana razloga mijenjati – ako jedan naziv već ima određeno značenje, ne treba istom nazivu davati nova značenja (Mihaljević 1998: 78).

6.2. DOMAĆI ILI STRANI NAZIV

S obzirom na uklapanje u hrvatski jezični sustav, strane riječi i strani nazivi dijele se na tuđice i posuđenice, a posuđenice se dijele na prilagođenice i usvojenice (Mihaljević 1998: 78).

Strani nazivi označuju one riječi koje pripadaju drugomu jeziku, a njihovo strano podrijetlo istaknuto je izvornim načinom pisanja. Ako su prisutne u tekstovima na hrvatskome jeziku, mogu se ispisati u kurzivu (npr. *chat*, *web*) ili navesti pod navodnicima. Strani nazivi mogu se pojaviti u publicističkom, stručnom ili znanstvenom tekstu kako bi poslužili kao objašnjenje ili obavijest, ali ih se ne smije prihvatiti kao hrvatske nazive. (Mihaljević 2003: 56)

Tuđice označuju nazive stranoga podrijetla koji su glasovnim sastavom (ortografski) prilagođeni hrvatskomu jeziku, ali pritom zadržavaju pojedina obilježja izvornog jezika nesvojstvena hrvatskomu jeziku (npr. *oflajn*, *softver*). Naziv je obilježen kao tuđica kada zadržava određeni neprilagođeni glasovni skup (npr. suglasnički skupovi *-ft*, *-jl*, *-jm*, *-jn*, *-js*, *-st* itd. na kraju riječi ne uklapaju se u sustav hrvatskoga jezika: *šift-registar*, *fajl*, *on-lajn*, *interfejs* itd.). Glasovni skup *mpj* također može poslužiti kao primjer (*kompjuter/kompjutor*) (2003: 56). Općenito je prihvaćeno da se tuđice upotrebljavaju samo kada za pojmove koji se njima označuju nemamo odgovarajućih hrvatskih istovrijednica ili ih nije moguće lako načiniti. (Mihaljević 1998: 80)

Posuđenice označuju riječi i nazive stranoga podrijetla koje su u hrvatskome jeziku naglasno, glasovno i sklonidbeno prilagođene (1998: 80). Kao što smo već naveli, posuđenice se dijele na prilagođenice (riječi koje glasovnim sastavom i rasporedom ne odudaraju od sustava hrvatskoga jezika) i usvojenice (riječi koje su u potpunosti uklopljene u hrvatski jezični sustav i potječu iz kojega drugog jezika). Ipak, primjera usvojenica u hrvatskome računalnom nazivlju nema. (Mihaljević 2003: 56)

Također, vrlo je važno spomenuti kako se, kada je riječ o hrvatskome računalnom nazivlju, posljednjih godina pojavljuje sve više izvedenica od pravopisno neprilagođenih stranih riječi (npr. *overclockiranje*, *streamati*, *uploadati* itd.). Radi se o "hibridnoj" skupini riječi stranoga podrijetla (Mihaljević 2003: 57). Kako bismo potkrijepili navedenu tvrdnju, izdvojit ćemo nekoliko primjera tzv. hibridne skupine riječi stranoga podrijetla pronađenih prilikom analiziranja korpusa (računalni časopis Bug, 2008. – 2010.):

“Što se tiče dodataka privlačnim ljubiteljima *overclockiranja*, na ploču su implementirane tipke za resetiranje i uključivanje računala, ...”

(Bug br. 184, ožujak 2008., str. 46)

“..., nakon čega je slike moguće *uploadati* putem weba, ali i mobilnim telefonom.”

(Bug br. 198, svibanj 2009., str. 114)

“Također, MKV i slične datoteke možete samo *streamati* s računala uz korištenje priloženog Nero Move It Essentials ...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 43)

7. POSTANAK NOVOGA RAČUNALNOG NAZIVLJA

Kad se pojavi potreba za novim nazivom kojim bismo označili nov pojam, možemo to učiniti na jedan od sljedećih načina (Mihaljević 2003: 96):

- preuzeti naziv iz stranog jezika (u hrvatskome jeziku tako nastaju prilagođenice i tuđice)
- terminologizirati već postojeće riječi općeg jezika ili naziv koje druge struke
- tvoriti nov naziv kojim od tvorbenih postupaka
- povezati postojeće riječi ili nazive u višečlane nazive.

Kada je to moguće, prilagođenice i tuđice poželjno je zamijeniti domaćim nazivima. Domaći nazivi za nov pojam mogu nastati terminologizacijom već postojeće domaće riječi, domaćom tvorbom ili povezivanjem riječi u višečlane nazive. Jedan od značajnih terminoloških zahtjeva jest i težnja za ekonomičnošću te je stoga bolje da naziv bude što kraći, ako je to moguće, jednočlan. Jednočlani nazivi mogu nastati domaćom tvorbom ili terminologizacijom. Međutim, terminologizacija nužno dovodi do višeznačnosti, odnosno do višesmislenosti. (Mihaljević 2003: 96 – 97)

7.1. POSTUPAK PREUZIMANJA I PRILAGODBE ENGLESKOGA NAZIVA

Hrvatski računalni naziv nerijetko nastaje tako da se preuzme gotov engleski naziv. U tome je slučaju hrvatski jezik primalac, a engleski davalac. Većini domaćih računalnih naziva skoro uvijek prethodi ponekad i vrlo kratka uporaba engleskog naziva ili anglizma. Čak i kada se usvoji domaći naziv, on uglavnom ne istisne anglizam u potpunosti, već se s njime paralelno upotrebljava (npr. *računalo* – *kompjuter*, *pisac* – *printer*). Kad se engleska riječ preuzima u hrvatski tekst, ona može (2003: 97):

1. Ostati strana riječ i u hrvatskome se tekstu pojavljivati samo kao “gost”:

“Logično, snimanje TV programa se po *defaultu* vrši na ugrađeni disk, ali po želji ga možete preusmjeriti i na USB diskove, ...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 43)

Izvorni oblik pisanja uglavnom zadržavaju imenice (npr. *e-mail*) i pridjevi (*floppy*), a rjeđe glagoli jer je kod njih nužna prilagodba na morfološkoj razini. U posljednje se vrijeme sve češće susreću morfološki prilagođeni, ali pravopisno neprilagođeni glagoli (2003: 97):

“..., pa smo za postizanje službeno deklarirane brzine morali *overclockirati* matičnu ploču...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 45)

Glavni je razlog zbog kojega se glagoli još uvijek češće pravopisno prilagođuju hrvatskome jeziku vjerojatno taj što se glagoli moraju morfološki i tvorbeno prilagoditi hrvatskomu sustavu da bi se mogli upotrijebiti u hrvatskome tekstu. Neprilagođena engleska riječ koja se upotrebljava u hrvatskome tekstu mora biti označena kurzivom ili navodnicima (2003: 98):

“Tradicionalno sa svakom novom inačicom katapultira niz novih mogućnosti praktički otvarajući put alternativnim *browserima* koji naposljetku slične mogućnosti...” (Bug br. 187, lipanj 2008., str. 60)

2. Postati posuđenica, odnosno može biti napisana prema engleskomu izgovoru, s time da se elementi koji ne postoje u hrvatskome jeziku znatno mijenjaju, npr. *w* → *v* u riječi *hardver*, *y* → *j* u riječi *displej* (2003: 98):

“Dakle, ako nadograđujete Vistu Sedmicom, na istom će *hardveru* novi operacijski sustav raditi barem jednako dobro, a u većini slučajeva i bolje (u smislu: brže i pouzdanije) od Viste.” (Bug br. 195, veljača 2009., str. 120)

3. Rjeđe se mogu pronaći i primjeri miješanoga tipa gdje je u dijelu riječi zadržan izvorni način pisanja, a dio riječi pisan je prema engleskomu izgovoru, npr. *softwer*. Skoro svi računalni nazivi potvrđeni su u dva lika: kao strane engleske riječi i kao posuđenice. Jedan je lik potvrđen samo kod onih naziva gdje izgovor odgovara pismu, npr. *bit*, *font*. (2003: 98)

Iz engleskoga se jezika najčešće preuzimaju imenice koje u hrvatskome jeziku dobivaju rod i sklonidbeni tip. Imenice su uglavnom muškog roda (*bajt*, *bit*, *hardver*, *printer*) te je potvrđeno svega nekoliko imenica ženskog roda (*disketa*, *fajla*, *labela*, *performansa*). Nije potvrđena ni jedna imenica srednjeg roda. (2003: 98)

Broj glagolskih posuđenica u računalnome nazivlju mnogo je manji od broja imeničkih posuđenica. Glagoli posuđeni iz engleskoga jezika prilagođuju se sustavu hrvatskoga jezika s pomoću infinitivnih nastavaka *-ati* i *-irati* (*editirati, printati, sejvati*). Broj pridjeva izravno preuzetih iz engleskoga jezika vrlo je malen i najčešće ograničen na dio sveze (*flopi disk, hard disk*). (2003: 99)

Kod preuzimanja engleske riječi u hrvatski jezik nerijetko dolazi i do promjene njezina značenja koje se vrlo često sužava te se višeznačna riječ posuđuje u samo jednome od svojih značenja. Promjena značenja u jeziku primaocu može nastati i zbog elipse, odnosno gubljenja dijela višečlanog naziva, nakon čega preostali dio preuzima značenje cjeline. Tako je primjerice u hrvatski jezik iz engleskoga preuzet naziv *hard disk*. Međutim, u govoru se sve češće umjesto izraza *hard disk* može čuti samo naziv *hard* (npr. *Presnimi na hard za svaki slučaj*). U engleskome je jeziku takvo kraćenje nemoguće jer *hard* označuje običan pridjev značenja *tvrd, čvrst*. U hrvatskome jeziku *hard* u tome značenju ne postoji, te zbog elipse možemo kazati da je engleski pridjev *hard* u hrvatskome jeziku dobio novo značenje koje u engleskome jeziku nema. (2003: 99 – 100)

7.2. TVORBA U HRVATSKOME JEZIKU

Naziv nastao hrvatskom tvorbom može nastati na dva načina: izvođenjem ili slaganjem. Izvođenje je u nazivlju mnogo učestalije od slaganja. Izvedenice mogu biti prefiksalske (npr. *međumemorija, međupohrana, međuspremnik, nadtekst, potprogram*) ili sufiksalske (npr. *izbornik, ograničivač, pretvornik, računalo*). Imeničke tvorenice u računalnome nazivlju možemo podijeliti u nekoliko skupina (2003: 101):

1. nazivi koji označuju vršitelja radnje: *opslužitelj, rukovatelj*
2. nazivi koji označuju prostoriju u kojoj se radnja obavlja: *brbljaonica (chatroom), surfaonica*
3. nazivi koji označuju predmet (alat, program) s pomoću kojega se radnja obavlja: *računalo, pisac*
4. nazivi koji označuju samu radnju ili apstraktnu pojavu: *ispisivanje, učitavanje*.

Treća skupina, odnosno skupina naziva kojima se označuju *nomina instrumenti*, tj. alati, aparati, naprave, predmeti, programi, uređaji itd. te njihovi dijelovi, najzastupljenija je u računalnome nazivlju. Ovo su najčešći imenični sufiksi za tvorbu *nomina instrumenti* u računalnome nazivlju (2003: 101 – 102):

- 1) **-ač**: imenični sufiks kojim se označuju 'vršitelji radnje' (ljudi ili predmeti): *čitač, pisač, pokazivač, pretraživač*.
- 2) **-lo**: sufiks u odglagolskih imenica za oznaku oruđa: *brojilo, računalo, tipkalo*.
- 3) **-ik**: imenični sufiks veoma čest u računalnome nazivlju. U općemu jeziku u otprijevnikih imenica označuje nositelja osobine, a osnovna riječ uvijek završava na *-n*. U nazivlju je veoma čest u značenju *nomina instrumenti*: *dlanovnik, preglednik/prebirnik, preklopnik, prijenosnik*.
- 4) **-ica**: imenični sufiks koji se pojavljuje u tvorbi ženskih mocijskih izvedenica za oznaku osobe, ali i životinje. Njime se tvore umanjene ženskog roda. Međutim, u nazivlju se taj sufiks nerijetko pojavljuje i nema više značenje umanjene: *mrežica, priključnica, pritisnica (miša), pržilica*.
- 5) **-telj**: sufiks koji bi po sustavu trebao označivati čovjeka vršitelja radnje. U nazivlju to često nije slučaj već se i tim sufiksom označuju *nomina instrumenti*: *(mrežni) poslužitelj, opslužitelj*.

7.3. RIJEČI OPĆEGA JEZIKA I TERMINOLOGIZACIJA

Postupkom terminologizacije riječi općega jezika pretvaraju se u nazive. Riječi se općega jezika specijaliziraju (npr. *ulaz/unos, ispisi*) ili dolazi do prijenosa značenja. U hrvatskome računalnom nazivlju do prijenosa značenja najčešće dolazi upravo pod utjecajem engleskog jezika. Značenje može biti prenošeno po sličnosti (metafora) ili po bliskosti (metonimija). Metafora je, kada govorimo o postanku hrvatskoga računalnog nazivlja, ipak mnogo više zastupljena od metonimije. Mnogi hrvatski računalni nazivi nastali su posuđivanjem riječi iz engleskog jezika, među kojima su neki od njih nastali metaforizacijom. Ukoliko bismo usporedili metafore u engleskome i hrvatskome računalnom nazivlju, uvidjeli bismo da su metafore u engleskome nazivlju češće nego u hrvatskome nazivlju, za što postoji nekoliko razloga (2003: 106 – 107):

1. ustroj engleskoga jezika – engleski je jezik, u odnosu na hrvatski, relativno siromašnih tvorbenih mogućnosti
2. sociolingvistički razlozi – opće okružje u kojemu ti nazivi nastaju
3. englesko je računalno nazivlje relativno stabilizirano, dok se hrvatsko tek uvodi i usustavljuje

Doslovni prijevodi engleske metafore dovode do istovrijednih hrvatskih metaforičkih izraza. Kako bismo to potkrijepili, možemo navesti nekoliko primjera: *infected files* – zaražene datoteke, *mouse* – miš, *open an icon* – otvoriti ikonu, *virus* – virus. (2003: 107)

Engleskoj metafori u hrvatskome računalnom nazivlju može odgovarati (2003: 107):

1. hrvatska metafora u kojoj je jednak odnos između osnovnog i prenesenog značenja kao u engleskome
2. druga hrvatska metafora
3. hrvatski nemetaforički naziv.

S obzirom na odnose engleskoga i hrvatskoga računalnog nazivlja, razlikujemo sljedeće skupine (2003: 107 – 108):

a) **metafora = metafora (doslovan prijevod engleskog naziva)**

Engleski metaforični naziv zamjenjuje se hrvatskim istovrijednim metaforičnim nazivom: npr. *branch* = grana (dio između dviju susjednih točki grananja u električnoj mreži)

b) **metafora ≠ metafora**

Engleska metafora u hrvatskome jeziku zamijenjena je drugačijom metaforom. Takvi su slučajevi veoma rijetki: npr. *sleeve* (doslovno rukav) = košuljica (zaštitni omot u koji se sprema npr. disketa)

c) **metafora = nemetafora**

U hrvatskome je stvoren nemetaforičan naziv za metaforičan naziv u izvornome engleskom jeziku. Engleska riječ *hardware* znači *željezarija*, *hard* je *tvrd*, a *ware* roba. Dakle, radi se o doslovno prevedenom nazivu *tvrda roba*, pa onda i o *trgovini tvrdom robom*. Značenje koje ima računalni naziv *hardware* nastalo je metaforizacijom. U hrvatskome su

potvrđeni nazivi: *računalna oprema, sklopovlje, strojevina* itd., dok se naziv *željezarija* upotrebljava veoma rijetko. Samardžija (2002: 79) navodi da, s obzirom da u hrvatskome jeziku engleske metafore uglavnom nisu prihvaćane (npr. *hardware* → *željezarija*), prva cjelovita jezikoslovna bilanca oblikovanja hrvatskoga računalnog nazivlja jasno pokazuje da se hrvatsko računalno nazivlje oblikovalo/oblikuje različitim postupcima te da su brojne dvostrukosti i višestrukosti značajnim dijelom posljedica različita odnosa prema pitanju prihvatljiva stupnja internacionalizacije nazivlja ne samo između informatičara i kroatista, već i između kroatista samih.

8. RAČUNALNO NAZIVLJE I METAFORIZACIJA

Metaforizacija je čest postupak uz pomoć kojega nastaju nazivi za nove pojmove (Pavletić 2009: 431). U hrvatskome se jeziku metafore mnogo teže prihvaćaju, a pritom se zaboravlja činjenica da, ako se metafora prevede hrvatskom metaforom, treba jednako postupiti s čitavom slikom, a ne samo s njezinim pojedinim dijelovima. (Mihaljević 2007: 73 – 74)

U nastavku ćemo analizirati nekoliko naziva koji se pojavljuju u korpusu, a koji nam mogu poslužiti kao primjer metaforizacije, s time da ćemo za pojedine nazive u zagradama navesti i nemetaforički, tj. prihvatljiviji naziv:

- *bug* – *kukac* (kvar, računalna pogreška)
- *bus* – *autobus* (sabirnica)
- *firewall* – *vatrozid* (računalna zaštita)
- *mail* – *pošta* (elektronička pošta)
- *menu* – *jelovnik* (izbornik)
- *mouse* – *miš*
- *surf* – *surfati* (pregledavati, pretraživati)
- *virus* – *virus*

■ **BUG (RAČUNALNA POGREŠKA)**

Naziv *bug* označuje strani naziv podrijetlom iz engleskoga jezika. U hrvatskome se jeziku pojavljuje u izvornome liku, zbog čega je u hrvatskome tekstu zapisan u kurzivu. Panian (2005: 70) navodi: **bug** – *računalna pogreška, pogreška u kodu. Pogreška, manjkavost ili nedostatak u softveru ili hardveru koji uzrokuje probleme u radu programa. Često je uzrokovana konfliktnim situacijama u softveru kada se aplikacije pokušaju pokrenuti u paru. Analizirajući korpus, naišli smo na naziv bug:*

“Tako ja odabrah ProjectLocker, ponajviše što uz SVN nude integriran Trac, kojim se bilježe i evidentiraju defekti u procesu i *bugovi* u kôdu.” (Bug br. 188/189, srpanj/kolovoz 2008., str. 14)

U iznad navedenome primjeru naziv *bug* spomenut je u množinskome obliku s nastavkom karakterističnim za hrvatski jezik. Ipak, moramo imati na umu da je osnova riječi ***bugovi*** stranoga podrijetla te se riječ *bug* u hrvatskome tekstu pojavljuje kao “gost”, na što ukazuje i činjenica da je zapisana u kurzivu. U općemu engleskom jeziku *bug* označava bubu, kukca. Postupkom terminologizacije naziv se počeo upotrebljavati i u engleskome računalnom nazivlju, ali pritom zadržavši svoje značenje u općemu engleskom jeziku (*bug* – kukac).

■ **BUS (SABIRNICA)**

Analizirajući korpus, u tekstu nismo naišli na engleski naziv *bus*, već samo na hrvatsku istovrijednicu, tj. naziv *sabirnica* koji ujedno predstavlja standardnojezični naziv u hrvatskome jeziku. Panian (2005: 71) navodi: **bus** – *sabirnica*. **(a)** *Skup žica, odnosno vodova putem kojih se podaci prenose iz jednog dijela računala u drugi. Sabirnica se može figurativno prikazati kao prometnica kojom podaci putuju kroz računalo. (...) (b)* *U računalnim mrežama, sabirnica je središnji vod koji povezuje sve uređaje povezane u lokalnu mrežu.* Navest ćemo primjere iz korpusa:

“U biti je riječ o slabijim verzijama *high-end* čipseta X48 koje donose podršku za procesore sa 1.600-megahercnom sabirnicom i bržu DDR3 memoriju.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 36)

“Kartica posjeduje ukupno 480 *stream* procesora, 896-bitnu sabirnicu i 1.792 MB memorije te potrošnju od 289 W.” (Bug br. 194, siječanj 2009., str. 16)

Kao što je vidljivo iz iznad navedenih primjera, u tekstu je navedena hrvatska istovrijednica engleskoga naziva *bus*. Taj bi se engleski naziv, ako bi zadržao svoje metaforičko značenje, u općemu hrvatskom jeziku preveo kao ‘autobus’ jer *bus* u engleskome jeziku označuje javno prijevozno sredstvo. U hrvatskome jeziku ta metafora nije prihvaćena već se upotrebljava hrvatski naziv *sabirnica*.

■ FIREWALL (VATROZID)

Naziv *firewall* engleski je naziv koji se u hrvatskome jeziku pojavljuje u dvama oblicima: u izvornome liku zapisan kurzivirano (*firewall*), ali i kao hrvatska istovrijednica (*vatrozid*). Naziv *vatrozid* u hrvatskome jeziku označuje prevedenicu u širemu smislu, ali i prijedlog hrvatskoga standardnojezičnog naziva. Panian (2005: 219) navodi: **firewall** – *Vatreni zid, vatrozid. Sustav čija je svrha onemogućavanje neovlaštenog pristupa subjekata iz okolice u određenu mrežu i iz mreže u okolicu. Može se implementirati u hardveru, u softveru ili kao kombinacija hardvera i softvera. Vatrozidovi često neovlaštenim korisnicima onemogućuju pristup privatnim mrežama, posebice intranetima, iz Interneta. Sve poruke što ulaze u intranet ili ga napuštaju prolaze kroz vatrozid, koji ispituje svaku od njih i blokira sve one koji ne udovoljavaju unaprijed utvrđenim sigurnosnim kriterijima. Slijede primjeri pronađeni u korpusu:*

“Paket pruža kompletnu zaštitu od virusa i *spywarea* te poput sličnih rješenja dolazi s vatrozidom, ...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 16)

“Sve u svemu, odmah bi trebalo raditi osim ako niste nešto sprčkali u postavkama *firewalla*.” (Bug br. 187, lipanj 2008., str. 118)

U općemu engleskom jeziku *firewall* predstavlja pregradu koja ograničuje širenje vatre. Terminologizacijom je taj naziv dobio značenje sigurnosnoga sustava koji onemogućuje pristup računalu ili mreži računala u vrijeme kada korisnik pristupa internetu. U hrvatskome jeziku naziv *vatrozid* i nije najbolji prijevod jer nimalo ne upućuje na to da se radi o računalnoj zaštiti. Stoga, bolji bi prijevod bio *računalna zaštita* (Halonja, Mihaljević 2012: 89).

■ MAIL (POŠTA)

Naziv *mail* engleski je naziv koji u općemu engleskom jeziku označuje klasičnu poštu, dok se u računalnome žargonu, postupkom terminologizacije, vezuje uz elektroničku poštu. Kada je riječ o elektroničkoj pošti, u engleskome jeziku uz riječ *mail* pojavljuje se element *e-*. Opačić (2012: 125 – 126) navodi da uz *mail* ide i *mail address, mailing lista* koja (*lista*) je u

hrvatskome jeziku prilagođena (u odnosu na englesku riječ *list*), dok je izraz *mailing* prihvaćen samo u razgovornome jeziku, vezano uz internetsku komunikaciju, a u općem jeziku označuje pošiljku, slanje klasičnom poštom te poštarinu.

U hrvatskome jeziku naziv *mail* upotrebljava se isključivo u značenju elektroničke pošte te kao takav označuje semantičku posuđenicu. Umjesto naziva *mail*, u hrvatskome standardnom jeziku možemo upotrijebiti izraze: *pošta*, *elektronička pošta*, *e-pošta* (engl. *e-mail*). Naziv *mail* u hrvatskome se jeziku može pojaviti i kao tuđica (*mejl*). Panian (2005: 188) navodi: **electronic mail (e-mail, email)** – *elektronička pošta, e-pošta. Prijenos poruka putem komunikacijskih mreža, najčešće Interneta. (...) Poruka se šalje primatelju na temelju njegove adrese elektroničke pošte. Poruka se može poslati jednom primatelju ili većem broju primatelja odjednom, zbog čega je elektronička pošta vrlo učinkovit način komunikacije u skupini. (...).*

U nastavku ćemo izdvojiti nekoliko primjera koje smo pronašli u korpusu čime ćemo ukazati na to da se, kada je riječ o elektroničkoj pošti, daje prednost engleskim nazivima *mail* i *e-mail*. Ipak, uspjeli smo naići i na primjer hrvatske istovrijednice *pošta*. Slijede primjeri:

“Središnja kabala, inače, komunicira na posve nedemokratski i nejavani način, preko interne *mailing*-liste ...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 12)

“Ovdje, za očekivanu cijenu u SAD-u od 1.800 dolara, odnosno 18 puta više od OLPC-a, ili četiri-pet puta više od Asusovog Eee, dobijete stroj kojim, u biti, također možete čitati *mail*, ...” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 12)

“Svoju su skromnu popularnost u našem kutku svijeta stekli ponajprije u uskom krugu korisnika koji će ih na putovanjima koristiti za ne baš zahtjevne radnje poput provjeravanja pošte, ...” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 39)

“Postoji i mogućnost uključivanja tzv. Search Connectora, pa je tako moguće dodati *search connector* za **e-mail** u mapu s dokumentima, i kada upišemo ključnu riječ za pretragu, pored dokumenata u definiranoj biblioteci, pretražuju se i **e-mailovi**.” (Bug br. 195, veljača 2009., str. 121)

■ MENU (IZBORNİK)

Naziv *menu* u općemu engleskom jeziku označuje jelovnik, tj. popis naziva u vezi s jelima, ali postupkom terminologizacije u engleskome računalnom nazivlju označuje *izbornik*, tj. popis naredbi za odabir. Panian (2005: 18) navodi: **menu** – *izbornik. Popis naredba ili opcija za odabir. Većina aplikacija danas uključuje komponente koje se oslanjaju na izbornike. Stavka izbornika se odabire tako da se učini aktivnom, što znači da se pokazivačem dođe do nje, pritisne tipka Enter ili Return, ili se pak jednostavno mišem dođe do nje i klikne.* Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstovima daje prednost hrvatskoj standardnojezičnoj istovrijednici *izbornik*, što ćemo i oprimjeriti:

“Zato kliknite desnom tipkom miša i s kontekstnog izbornika izaberite opciju *Properties* te zatim kliknite na gumb *Customize*.” (Bug br. 190, rujan 2008., str. 90)

“To možemo učiniti tako da pokazivačem miša prijeđemo preko naziva novosti, nakon čega će nam se pojaviti pomoćni izbornik sa stavkom *Obriši*.” (Bug br. 202, rujan 2009., str. 125)

■ MOUSE (MIŠ)

Naziv *mouse* u općemu engleskom jeziku označuje životinju u redu glodavaca. Postupkom terminologizacije taj se naziv počeo upotrebljavati i u engleskome računalnom nazivlju u kojemu označuje uređaj s pomoću kojega kontroliramo kretanje pokazivača na zaslonu. Panian (2005: 37) navodi: **mouse** – *miš. Uređaj koji kontrolira kretanje pokazivača na zaslonu. Miš je maleni fizički objekt koji se može pomicati po tvrdoj, ravnoj površini. Ime mu proizlazi iz samog njegova oblika, jer pomalo slični na miša, potom i kabla pomoću kojeg je povezan s računalom a koji slični mišjem repu te činjenice da ga treba povlačiti po površini u raznim smjerovima, što podsjeća na kretanje miša. Kako korisnik pomiče miša, tako se u istom smjeru pomiče i pokazivač na zaslonu. (...).* U hrvatskome jeziku naziv *mouse* (miš) u računalnome nazivlju označuje semantičku posuđenicu preuzetu iz engleskoga jezika. Naziv *miš* u hrvatskome jeziku zapravo označuje metaforičan naziv u kojem je jednak odnos između osnovnog i prenesenog značenja kao i u engleskome jeziku. U nastavku ćemo navesti primjer iz korpusa:

“Zato kliknite desnom tipkom miša i s kontekstnog izbornika izaberite opciju *Properties...*” (Bug br. 190, rujan 2008., str. 90)

■ **SURF (PREGLEDAVATI)**

U općemu engleskom jeziku naziv *surf* označuje kretanje na valovima u moru uz pomoć specijalne daske. Terminologizacijom se naziv počeo upotrebljavati i u engleskome računalnom području u kojemu označuje neusmjereno pregledavanje internetskog sadržaja. U hrvatskome računalnom području *surfanje* je u jednakome značenju preuzeto iz engleskoga jezika ali se, kao i u engleskome jeziku, vezuje uz hakerski žargon. Meyer (2000: 43) navodi da je naziv *surfing* u engleskome jeziku vjerojatno proizišao iz naziva *channel-surfing*, tj. ‘surfanje televizijskim kanalima’. Panian (2005: 212) navodi: **surf** – *surfati, pregledavati*. *Premještat* se s jednog na drugo mjesto na Internetu, tražeći zanimljive teme. *Pregledavanje Weba postalo je omiljena zabava za veliki broj korisnika. (...) Pojam “surfati” se općenito koristi kako bi se opisalo neplanirano, neusmjereno i neciljano pregledavanje Weba, pri čemu korisnik skače sa stranice na stranicu više-manje slučajno, ovisno o raspoloženju, za razliku od situacije kada traži točno određene informacije, pa postupa promišljenije i sistematičnije.* Naziv *surfati* u hrvatskome računalnom području ima svoje istovrijednice *pregledavati, pretraživati*. Analizirajući korpus, ustvrdili smo da prevladava uporaba naziva *surfati*. U nastavku slijede primjeri:

“Svoju su skromnu popularnost u našem kutku svijeta stekli ponajprije u uskom krugu korisnika koji će ih na putovanjima koristiti za ne baš zahtjevne radnje poput provjeravanja pošte, surfanja Internetom i pisanja pokojeg kraćeg teksta.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 39)

“U uvjetima gospodarske depresije izvrsno funkcioniraju teoretičari katastrofa i razno-raznih zavjera, pa ako suviše surfate Internetom, lako ćete se izbedirati...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 7)

■ VIRUS

Naziv *virus* u engleskome jeziku u područje računalnoga nazivlja preuzet je iz medicinskoga nazivlja, a što potvrđuje i Meyer (2000: 43). U računalnome nazivlju **virus** (Panian 2005: 266) označuje *računalni virus. Program ili dio koda koji je unijet u računalo i izvodi se bez znanja i dopuštenja vlasnika računala. Virusi se razmnožavaju, ali izvorni virus je uvijek djelo čovjeka. (...)*. U hrvatskome računalnom nazivlju također se susrećemo s nazivom *virus* koji u hrvatskome i engleskome jeziku ima jednako značenje u području medicine, ali i u području računalstva, a osim toga jednako se zapisuje pa se u konačnici pomalo i gubi metaforička slika. U nastavku ćemo navesti primjer iz korpusa:

“Paket pruža kompletnu zaštitu od virusa i *spywarea* te poput sličnih rješenja dolazi...” (Bug br. 182, siječanj 2008., st. 16)

Također, možemo spomenuti i antonim naziva *virus* koji glasi *antivirus* (pomoćni program koji pretražuje računalni sustav kako bi uklonio pronađene viruse), a koji smo također pronašli analizirajući računalni časopis Bug:

“Baš nasuprot, pokazat će se iznimno korisnim kada treba očistiti već zaraženo računalo, a posebno je sposoban pronaći i ukloniti lažne antiviruse kao što je Antivirus XP 2008.” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 80).

9. INTERNETSKO NAZIVLJE U HRVATSKOME JEZIKU

Hrvatski internetski nazivi nastaju (Mihaljević 2003: 119 – 120):

1. posuđivanjem iz engleskoga tj. tvorbom anglizama: *internet, mejl*
2. preuzimanjem engleskog naziva u izvornome liku: *freeware, shareware*
3. domaćom tvorbom, najčešće sufiksalmom: *browser – preglednik/prebirnik, explorer – pretražnik/pretraživač, modem – pretvornik, router – usmjerivač, server – poslužitelj/opslužitelj/poslužnik, switch – preklopnik.*
4. semantičkim posuđivanjem: *home page – uvodna stranica, link – veza, mail – pošta, postbox – sandučić, shell – ljuska, web – mreža.*

U starijemu računalnom nazivlju istoznačnice su veoma česte, a pojavljuju se i sinonimni nizovi s deset i više istoznačnica. Budući da istoznačnice u nazivlju nisu poželjne, jednomu nazivu potrebno je dati prednost. Navedimo nekoliko terminoloških nizova (2003: 120):

server – poslužitelj / opslužitelj / poslužnik / posluživač

Tvorenice sufiksom *-telj* po sustavu označuju čovjeka te se kao takve mogu opisati preoblikom *čovjek koji + prezent*. U internetskome nazivlju nazivi *poslužitelj/opslužitelj* ne označuju čovjeka već stroj te odgovaraju engleskomu nazivu *server*. Možda bi sustavnije bilo te nazive zamijeniti nazivom *posluživač/opsluživač ili poslužnik*. (2003: 120 – 121)

browser – preglednik / prebirnik

Tvorbena oba naziva odgovaraju. Nedostatak je naziva *preglednik* što se pojavljuje i kao istovrijednica za engleski naziv *viewer*, pa je za *browser* možda ipak bolje upotrijebiti naziv *prebirnik*. (2003: 121)

explorer – pretražnik / pretraživač

router – usmjernik / usmjerivač

Nazivi sa sufiksom *-ač* i sa sufiksom *-ik* također tvorbeno odgovaraju te se može prepustiti praksi da prihvati jedan od njih. (2003: 121)

modem – modem, pretvornik

Po načelu odnosa domaće i strane riječi, prednost se može dati nazivu *pretvornik*, ali naziv *modem* potpuno je prihvaćen u praksi. (2003: 121)

9.1. ENGLSKI INTERNETSKI NAZIVI I NJIHOVE HRVATSKE ISTOVRIJEDNICE

U ovome dijelu rada analizirat ćemo pojedine internetske nazive engleskoga jezika koji se pojavljuju u računalnome časopisu *Bug* (2008. – 2010.), navesti njihove hrvatske istovrijednice i dijelove teksta (korpus) u kojima se nazivi spominju.

■ **BROWSER**

Naziv *browser* u hrvatskome se jeziku pojavljuje kao strana riječ (zapisan kurzivirano) ili je zamijenjen hrvatskim nazivima poput *prebirnik*, *preglednik*, *pretražni program*. Panian (2005: 69) navodi sljedeću definiciju naziva **browser** – *preglednik*. *Kraći oblik punog naziva Web preglednik. Softverska aplikacija korištena za pronalaženje, lociranje i prikazivanje Web stranica (...)*. Također se navodi i definicija glagola **browse** (2005: 68): **(a)** *Pregledavati, pretraživati. Pregledavati formatirane dokumente. Na primjer pomoću Web preglednika pregledavaju se Web stranice. Pregledavanje je često sinonim za surfanje (...)*. Analizirajući korpus ustvrdili smo da se naziv *browser* pojavljuje podjednako u izvornome liku (zapisan u kurzivu) i kao hrvatska istovrijednica (npr. *preglednik*). Također, u tekstu možemo naići i na množinski oblik *browseri*. U hrvatskome jeziku takva je izvedenica karakteristična u žargonu, tj. u govoru određene skupine ljudi (računalni korisnici, informatičari, hakeri). Također, naziv *browseri* pravopisno je ostao neprilagođen, dok se morfološki prilagodio hrvatskomu jeziku dodavanjem nastavka koji označuje množinu. Analizirajući korpus, zaključili smo da se od

hrvatskih standardnojezičnih prijedloga za naziv *browser* upotrebljava naziv *preglednik*. U nastavku ćemo navesti primjere:

“Princip je jednostavan, *browser* mora ispravno prikazati testnu web-stranicu, a dobiveni prikaz se uspoređuje s referentnom slikom.”

“Prvi se Acid-test pojavio još 1998. godine, a osmislio ga je Todd Fahrner zbog nedostatka neumoljivog, ali pravednog testa koji bi ispitao pridržavaju li se *browseri* propisanih standarda...”

“Prvi preglednik koji je položio Acid2 test bio je Safari i to još 2005. godine, a nakon njega su vrlo brzo uslijedili Opera...”

(Bug br. 187, lipanj 2008., str. 60)

■ **CHAT**

Naziv *chat* u hrvatskome se jeziku pojavljuje kao strana riječ (zapisana u kurzivu) ili se od istoga naziva tvore izvedenice (npr. *chatati*, *chatanje*) koje su također zapisane kurzivirano. U hrvatskome se jeziku *chat* prevodi nazivima: brbljanje, čavrljanje, razgovor. Panian (2005: 87) navodi: **chat** – *čavrljanje. Komunikacija između dva ili više korisnika putem računala i mreže. Korisnik unosi tekst pomoću tipkovnice, da bi tekst potom se pojavio na monitoru drugog korisnika. Drugi korisnik odgovara na poruku upisujući tekst pomoću svoje tipkovnice. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se naziv *chat* u tekstu pojavljuje kao strana riječ, dok hrvatske istovrijednice izostaju. Također, pojavljuje se i glagolska imenica *chatanje*. Radi se o tzv. hibridnome nazivu u kojemu se miješaju elementi stranoga jezika i jezika domaćina. *Chatanje* je naziv koji u hrvatskome jeziku nije prilagođen pravopisno, ali jest tvorbeno. U nastavku ćemo navesti primjere:

“Mikrobloganje je zanimljivo iz perspektive soba za *chat* jer se radi o upravo takvom tipu *chatanja* u mobilnoj varijanti, iako ne nužno u stvarnom vremenu.”

(Bug br. 182, siječanj 2008., str. 10)

“Reći ćete da sve to već imate kada koristite Gmail – oni koji su *online* označeni su zelenom točkom i možete se s njima upustiti u *chat*...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 339)

■ **DOWNLOAD / UPLOAD**

Naziv *download* u hrvatskome se jeziku pojavljuje kao strana riječ, tj. u izvornome liku (*download, downloading*), kao tuđica (npr. *daunlodati*) ili kao hrvatski naziv (*preuzeti, skinuti, učitati*). Panian (2005: 175) navodi: **download** – *preuzeti. preuzimati. Kopirati datoteku s glavnoga na periferni uređaj. Pojam se najčešće koristi za opis kopiranja datoteke s mrežnog poslužitelja na korisničko računalo*. Meyer (2000: 52) navodi: “*Download* se također upotrebljava za postupak prijenosa operativnih podataka iz korisničkoga sustava na neku izvanjsku opremu (uređaje)”.

Opačić (2012: 89 – 90) navodi da je glagol *downloadirati* još jedan bastard koji prodire u hrvatski jezik iz elektroničkoga područja. Budući da se u engleskom jeziku glagol *download* odnosi na učitavanje, “skidanje” i preuzimanje sadržaja s interneta, jednako vrijedi i za njegovu glagolsku imenicu *downloading*. U razgovornom su se jeziku pojavile i kraće inačice poput *downloadati, downlođati* pa čak i *daunlodati*. Kada pak govorimo o engleskoj riječi *uploading*, ona se uglavnom pojavljuje na internetskim stranicama vezanim uz fotografije i razmjenu istih. Tako je primjerice moguće *uploadati fotografiju* ili *uplodati fotku*, što je karakteristično za razgovorni stil. *Uplodati* je također još jedan bastard, i to ne samo pravopisni, već i izgovorni. Tomu je tako jer se u engleskom jeziku prefiksalni dio *up-* izgovara *ap*.

Panian (2005: 250) naziv *upload* definira na sljedeći način: **upload** – *postaviti, podići, predati. Poslati podatke s korisnikovog računala na elektroničku ploču, veliko računalo ili mrežu. Primjerice, ako netko želi koristiti osobno računalo da bi se prijavio na mrežu kako bi putem nje poslao datoteke, prvo će ih trebati postaviti ili podići s osobnog računala na mrežu*.

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se naziv *download* pojavljuje u svome izvornom liku (*download*), kao hrvatski standardnojezični naziv (*preuzeti/preuzimanje*), a naišli smo i na primjer *skinuti/skidanje* koji je karakterističan u razgovornome stilu. Naziv *upload* pojavljuje se u izvornome liku (*upload*), ali i kao hibridni naziv *uploadati* koji je tvorbeno

prilagođen (-ati), ali pravopisno neprilagođen hrvatskomu jeziku. Navest ćemo nekoliko primjera:

“Blokatori virusa i *spywarea* skeniraju svaki **download** i privitak da bi korisnik bio potpuno zaštićen.” (Bug br. 182. siječanj 2008., str. 42)

“Komercijalne verzije JSCAPE-a nude gomilu naprednih stvari poput stvaranja web-sučelja preko kojeg se onda vrši sav *download* i *upload*, ostvarivanje sigurnih veza...” (Bug br. 187, lipanj 2008., str. 119)

“Riječ je o modemu rađenom prema tehnološkom standardu 3GPP LTE (*Long Term Evolution*) koji podržava teoretske brzine prijenosa od 100Mbps za *download* i 50Mbps za *upload* podataka.” (Bug br. 194, siječanj 2009., str. 24)

“Sve što ovaj *feng shui* servis zahtijeva jest prijava vašim Twitter korisničkim računom, nakon čega je slike moguće **uploadati** putem weba, ali i mobilnim telefonom.” (Bug br. 198, svibanj 2009., str. 114)

“Ideja je da ručne uređaje poput mobitela i digitalnih fotoaparata samo približimo nekom drugom uređaju (TV prijemnik, primjerice), a ovaj automatski skine i prikaže fotografije i drugi materijal.” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 26)

“Bez obzira na sve brže internetske veze, ipak za preuzimanje datoteka morate pričekati neko vrijeme, i to pogotovo ako teže nekoliko stotina megabajta. Ako za skidanje koristite μ Torrent, vrijeme možete prikratiti igrom, i to ne bilo kakvom, nego Tetrisom.” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 84)

■ **INTERNET**

Naziv *Internet/internet* u engleskome se jeziku dosljedno piše velikim slovom (*Internet*). U hrvatskome se jeziku taj naziv piše i velikim i malim slovom. Panian (2005: 287) navodi sljedeću definiciju naziva **Internet** – *javno dostupan međunarodni, odnosno globalni sustav međusobno povezanih računala, zajedno s informacijama i uslugama koje povezana*

računala mogu pružati korisnicima, u kojemu se koristi skup standardnih komunikacijskih protokola. (...). Panian (2005: 288) navodi: **internet** – računalna mreža koja nastaje povezivanjem više računalnih mreža. Taj se proces naziva međumrežnim povezivanjem. Iako u hrvatskome jeziku postoje istovrijednice naziva *internet* (npr. svjetska mreža, međumrežje), prevladava uporaba anglizma *internet*. Naziv *međumrežje* jedan je od prijedloga hrvatskoga standardnojezičnog naziva za engleski *internet*, ali u praksi se taj hrvatski naziv rijetko upotrebljava. Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstovima upotrebljava naziv *Internet*, dok hrvatske istovrijednice izostaju. Također, naišli smo i na primjere odnosnoga pridjeva *internetski*, što je svakako prihvatljivije hrvatskome jezičnom sustavu od uporabe polusloženica (npr. internet-stranica, internet-tražilica, internet-veza itd.) koje se nerijetko pojavljuju u praksi. U nastavku ćemo navesti nekoliko primjera:

“Yamaha je predstavila novu verziju svog robotiziranog klavira Disklavier koji sada ima i mogućnost spajanja na Internet.”

“TCP/IP, poznati dvojac komunikacijskih protokola bez kojih ne bi bilo Interneta kakvog poznajemo, proslavio je 25 godina upotrebe.”

(Bug br. 183, veljača 2008., str. 18)

“Za početak, i epsonovci su primijetili da usprkos svom Internetu i elektronskoj komunikaciji, ideja ‘*paperless officea*’ baš ne funkcionira kako je predviđeno.” (Bug br. 186, svibanj 2008., str. 32)

“Sustav za upravljanje sadržajem (koji se često krije iza engleske kratice CMS) nije ništa drugo no web aplikacija koja vam omogućava da mijenjate svoje web stranice s bilo kojeg računala spojenog na Internet.” (Bug br. 202, rujan 2009., str. 124)

“Paket pruža kompletnu zaštitu od virusa i *spywarea* te poput sličnih rješenja dolazi s vatrozidom, *e-mail* filtrom, zaštitom od *phishinga* te filtrom internetskih stranica.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 16)

“Opera Software je izdao prvu alpha verziju internetskog preglednika Opera 10.0.” (Bug br. 194, siječanj 2009., str. 16)

“Twitter mi je riješio problem nestabilne internetske veze jer sam o tome odaslao poruku...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 14)

“Ne mogu si pomoći – više volim lijepo obojene tenkove i marševski korak od *routera*, internetskih tražilica i Biblije.” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 12)

“Bez obzira na sve brže internetske veze, ipak za preuzimanje datoteka morate pričekati neko vrijeme, ...” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 84)

■ **LINK**

Naziv *link* u hrvatskome se jeziku pojavljuje kao tuđica, kao izvedenica (npr. *linkati*), kao morfološki prilagođen naziv (npr. *linkovi*), ali i kao hrvatski naziv: *poveznica*, *poveznik*, *spona*, *veza*. Panian (2005: 324) navodi: **link** – (h) *U hipertekstualnim sustavima, kao što je Web, poveznica, odnosno referenca (pokazivač) na drugi dokument. Takve se poveznice ponekad zovu i vrućim, odnosno aktivnima, jer korisnika šalju na drugi dokument kada mišem klikne na njih. S obzirom na sve češću uporabu u hrvatskome jeziku, naziv link zapisuje se nekurzivirano čime ujedno prednjači u odnosu na hrvatske istovrijednice poveznica, veza, spona. Kako bismo potkrijepili navedeno, navest ćemo nekoliko primjera iz korpusa:*

“Odustalo se od ideje da čitava stranica bude u Flashu, no još je važnije to da je MAXzona postala pravi portal za razmjenu sadržaja, na kojemu je videoisječke sada moguće komentirati, linkati, ...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 18)

“Uz to, treba imati na umu da je treći žuti konektor spojen direktno na *southbridge* putem x4 linka, ...” (Bug br. 184, ožujak 2008., str. 46)

“I to je to – vaš je korisnički račun otvoren (potrebno ga je još samo aktivirati klikom na link koji ćete dobiti...” (Bug br. 202, rujun 2009., str. 124)

“Tu neće biti mnogo posla jer se naš CMS brine o mnogim sitnicama, no voljeli bismo umjesto predefiniranih staviti linkove na svoje partnere i dobavljače.” (Bug br. 202, rujun 2009., str. 126)

■ **MODEM**

U hrvatskome jeziku naziv *modem* pojavljuje se kao posuđenica. Iako u hrvatskome jeziku postoji hrvatska istovrijednica *pretvornik*, u praksi prednjači naziv *modem*. Panian (2005: 33) navodi: **modem** – *uređaj ili program koji računalu omogućuje prijenos podataka telefonskom žicom ili kablovima. Informacije su u računalu pohranjene u digitalnom obliku, dok se pri prijenosu podataka telefonskom linijom koristi analogni format. Modem pretvara, odnosno konvertira podatke iz jednog oblika u drugi. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se naziv *modem* pojavljuje u izvornome liku zapisan nekurzivirano, dok se hrvatski naziv *pretvornik* ne spominje. Slijedi primjer iz korpusa:

“Nema Etherneta, nema modema, nema podrške za HDSPPA/GPRS, dobijete jedan (1) USB *port*...” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 12)

■ **ONLINE / OFFLINE**

Nazivi *online* i *offline* u hrvatskome se jeziku pojavljuju kao strani nazivi u obliku složenice, ali i kao tuđice (*onlajn*, *oflajn*). Hrvatske istovrijednice tih naziva jesu *izravan*, *mrežni* i *neizravan*, *izvanmrežni*. U Kiševu su rječniku engleski nazivi navedeni kao polusloženice, tj. sa spojnicom:

- **on-line** (Kiš 2000: 677) – *os. na liniji, izravan, direktan; povezan – spremnost vanjskog uređaja, npr. pisaača da primi i izvede naredbe koje mu računalo šalje preko priopćajnog kanala; elektronička oprema i uređaji koji se nalaze u izravnoj komunikaciji sa središnjom jedinicom za obradbu podataka.*
- **off-line** (2000: 674) – *(1) sk. računalna oprema, vanjski uređaji (čak i osobe) koji trenutačno nisu u izravnoj komunikaciji sa središnjom jedinicom za obradbu podataka i koji rade neovisno o njoj; oprema ili datoteke koje nisu povezane s računalom ili se ne mogu koristiti; (...).*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se nazivi *online* i *offline* pojavljuju u svome izvornom liku, zapisani u kurzivu, dok hrvatske istovrijednice izostaju. U nastavku ćemo navesti primjere:

“Reći ćete da sve to već imate kada koristite Gmail – oni koji su *online* označeni su zelenom točkom...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 33)

“... nūvifone sada ima posla i s bujicom telefona pokretanim operacijskim sustavom Android – osobito onih s verzijom Android 2.0 i Googleovim Maps Navigation koja je esencijalno besplatna *online* navigacija...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 45)

“Google Docs upravo poboljšava *offline* mogućnosti korištenja.” (Bug br. 210, svibanj 2010., str. 14)

■ **PORT**

Naziv *port* u hrvatskome se jeziku pojavljuje u izvornome liku, zapisan kurzivirano i nekurzivirano. Iako u hrvatskome jeziku postoji istovrijednica *priključak*, prevladava uporaba naziva *port*. Panian (2005: 110) navodi: **port** – (a) *Doslovno: vrata. Žargonski: port. Sučelje računala putem kojega se može priključiti neki uređaj. Osobna računala imaju različite vrste portova. Tako postoji nekoliko unutarnjih portova za priključivanje diskovnih pogona, zaslona i tipkovnica. Za vanjsko priključivanje postoje portovi za priključivanje modema, pisača, miševa i drugih perifernih uređaja. (...).* Analizirajući korpus, zaključili smo da se upotrebljava naziv *port*, dok hrvatska istovrijednica *priključak* izostaje. Navest ćemo nekoliko primjera:

“... dobijete jedan (1) USB *port* – mada nam baš zbog manjka svega navedenog trebaju USB *portovi*, ali modni diktat govori drugačije.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 12)

“LG-ov eksterni snimač pod oznakom GSA-E50L jedan je od svega nekolicine eksternih DVD snimača kojima je za rad dovoljno napajanje koje će posuditi s dvaju USB *portova*.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 27)

“U jednom se uređaju nalazi dok za SATA diskove s funkcijom *hot swap* te čitač CF/MS/SD/xD memorijskih kartica i USB 2.0 *hub* s dva porta...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 29)

■ **ROUTER**

Naziv *router* u hrvatskome se jeziku pojavljuje kao strani naziv (zapisan kurzivirano). Hrvatske istovrijednice toga naziva jesu *usmjerivač*, *usmjernik*. Panian (2005: 159) navodi: **router** – *usmjernik. Uređaj koji prosljeđuje, usmjerava pakete podataka. Usmjernik povezuje najmanje dvije mreže, bilo da se radi o lokalnim ili rasprostranjenim mrežama, ili pak lokalnu mrežu s mrežom njenog ISP-a. Usmjernici se postavljaju tamo gdje se spajaju dvije ili veći broj mreža. (...).* Analizirajući korpus, zaključili smo da se u tekstu pojavljuje naziv *router*, dok hrvatska istovrijednica *usmjernik* izostaje. U nastavku ćemo navesti primjer iz korpusa:

“Ne mogu si pomoći – više volim lijepo obojene tenkove i marševski korak od *routera*, internetskih tražilica i Biblije.” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 12)

■ **SERVER**

Naziv *server* u hrvatskome se jeziku pojavljuje kao posuđenica. Hrvatski jezik sadrži istovrijednice *poslužitelj*, *posluživač*. Panian (2005: 175) navodi: **server** – *poslužitelj. Računalo ili uređaj na mreži koji upravljaju mrežnim resursima. Primjerice, poslužitelj datoteka je računalo ili uređaj za pohranu podataka posvećen, odnosno namijenjen isključivo pohranjivanju datoteka. Bilo koji korisnik priključen na mrežu može pohraniti podatke na tom poslužitelju. (...).* Analizirajući korpus, zaključili smo da se u tekstu naziv *server* pojavljuje podjednako u izvornome liku (*server*) i kao hrvatski naziv (*poslužitelj*). Slijede primjeri:

“Internetska okupljališta poput web-foruma, igračkih servera ili Useneta krcata su primjerima na koje aludiram i u biti su često pravi magnet za psihopate.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 12)

“HP ProLiant ML110 G5 server pruža sva svojstva jednog servera u povoljnom, funkcionalnom paketu.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 27)

“Dodatni vjetar u leđa popularizaciji CMS-ova bila je pojava hostanih CMS-ova – u tim se scenarijima ne treba brinuti o poslužitelju, ...” (Bug br. 202, rujan 2009., str. 124)

“Nakon toga je potrebno pokrenuti datotečni poslužitelj pa utipkajte *fileserv*...” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 78)

■ *SITE*

Naziv *site* u hrvatskome se jeziku pojavljuje kao strani naziv (*site*), kao tuđica (*sajt*) i kao hrvatski naziv *stranica*, *mrežno mjesto*. Kiš (2000: 842) navodi: **site** – *int. (1) mjesto na kojem se koristi računalo; (2) računalo u svjetskoj mreži na kojem se nalaze datoteke kojima se korisnici mogu poslužiti (pregledati, presnimiti i slično); (3) više međusobno povezanih ili uklopljenih Web stranica koje su vlasništvo jedne organizacije*. Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se naziv *site* pojavljuje kao strani naziv (zapisan kurzivirano), ali i kao tuđica (zapisan fonetizirano: *sajt*). U nastavku slijede primjeri:

“Za razliku od Facebooka, gdje su bezbrojni programčići integralni dio sajta, ...” (Bug br. 198, svibanj 2009., str. 114)

“Danas svaki iole moderniji *site* u pozadini vrti sustav za upravljanje sadržajem, ...”
“Naime, do prije nekoliko godina sustavi za upravljanje sadržajem bili su poslastica isključivo velikih *siteova*, ...” (Bug br. 202, rujan 2009., str. 124)

10. NAZIVI RAČUNALNIH MREŽA

Računalne mreže nastale su iz potrebe za povezivanjem. Sve veće količine podataka prenose se mrežom i pohranjuju na računala. Danas je sve češća pojava umrežavanja kućnih računala. Njihovo umrežavanje predstavlja povezivanje računala da bi bila omogućena međusobna komunikacija dvaju ili čak više računala. Povezivanje može biti ostvareno žicom ili bežično. Ipak, kod umrežavanja računala najznačajniju ulogu ima brzina, odnosno način na koji se prenose velike količine podataka u što kraćem vremenskom razdoblju. (Halonja, Mihaljević 2003: 88)

S obzirom na građu i ustroj, računalne mreže dijele se u dvije skupine. Te skupine mreža u engleskome se jeziku nazivaju *client-server* i *peer-to-peer*. *Client-server* mreža sadrži jedno središnje poslužničko računalo koje ostalim računalima pruža vlastite izvore na uporabu. Takve su mreže ujedno zastupljenije u svijetu. U *peer-to-peer* mreži sva su računala ravnopravna, tj. mogu biti i klijenti i poslužnici. Računalne mreže dijele se i prema vlastitoj topologiji (geometrijski raspored računalnoga sustava). U engleskome jeziku najzastupljenije topologije nazivaju se *bus*, *ring* i *star topology*. Topologija *bus* temelji se na sabirnici, topologija *ring* u obliku je prstena, a topologija *star* u obliku zvijezde. S obzirom na prostor koji obuhvaćaju, računalne mreže dijele se na *local area networks* (LAN), *medium area networks* (MAN) te *wide area networks* (WAN). LAN povezuje nekoliko računala, MAN povezuje nekoliko LAN-ova. (2003: 88)

S obzirom na nosač s pomoću kojega se provodi umrežavanje, mreže se dijele na one povezane žicom i bežične mreže (*wireless*). U današnje su vrijeme najčešće u uporabi bežične lokalne mreže (WLAN). Bežično umrežavanje ostvaruje se s pomoću infracrvenih zraka (IR), laserskih zraka ili s pomoću mikrovalova. Infracrveno, odnosno mikrovalno povezivanje pogodno je u velikim prostorima gdje postoji više računalnih sastavnica koje nerijetko mijenjaju svoj položaj. Laserska je pak veza pogodna prilikom povezivanja lokalnih računalnih mreža između zgrada kada nije moguće fizički provući kabele. Da bi veza između računala povezanih u mrežu bila uspješna, obje strane tijekom komunikacije računalnom mrežom moraju zadovoljiti skup pravila koji se naziva protokol. (2003: 89)

U nastavku ćemo spomenuti svega nekoliko naziva u vezi s računalnim mrežama, a koji se pojavljuju u računalnome časopisu Bug (2008. – 2010.):

■ ETHERNET

Ethernet predstavlja najrasprostranjeniji protokol (Halonja, Mihaljević 2012: 115). U nastavku ćemo navesti definiciju iz Kiševa rječnika, ali i primjere iz korpusa.

Kiš (2000: 369) navodi: **Ethernet** – *mrž. Ethernet, područna mreža, lokalna mreža – područna mreža koja se koristi IEEE 802.3 CSMA/CD upravljačkim protokolom za koji su specifikaciju zajedno razvile tvrtke Xerox, Intel Corporation i Digital Equipment Corporation; vrsta područne mreže u kojoj je brzina prijenosa 10 megabita u sekundi; Ethernet osigurava dvije donje razine OSI referentne specifikacije; (2) vrsta protokola za područne mreže.*

“Jer upravo se Ethernet i mrežna povezivost natječu s USB-om i *FireWireom*.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 10)

“Nema ni modem, mada je tu podrška za WLAN i Ethernet.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 12)

■ USENET

Usenet predstavlja mrežne novine koje se temelje na e-pošti. Mrežne novine, poput trenutačne razmjene poruka (*instant messenger*), karakterizira pisanorazgovorna stilizacija jezika. Poruke na određeni način, oponašajući razgovor, teže približiti se spontanomu govoru, ali su zadane ograničenjima pisanoga jezika kao i značajkama medija (Halonja, Mihaljević 2012: 48). U nastavku ćemo navesti definiciju iz Kiševa rječnika, ali i primjer iz korpusa.

Kiš (2000: 945) navodi: **USENET** – *int. USENET – mrežni računalni sustav namijenjen razmjeni informacija i podataka uporabom modema; jedan je od najvećih na svijetu, a služi razmjeni obavijesti o različitim temama i s raznih područja ljudske djelatnosti te na taj način povezuje ljude prema struci, zanimanju ili kakvom drugom interesu; sastoji se od poruka elektroničke pošte i članaka organiziranih po tematskim skupinama.*

“Internetska okupljališta poput web-foruma, igračkih servera ili Useneta krcata su primjerima na koje aludiram i u biti su često pravi magnet za psihopate.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 12)

10.1. KRATICE

Kraćenje predstavlja jedan od rjeđih tvorbenih načina u hrvatskome jeziku. Češće su složene kratice koje se ujedno pojavljuju i kada je riječ o nazivima računalnih mreža. Mogu nastati od jednoga, ali i od nekoliko početnih glasova, od početnih slogova ili pak miješanim načinom od riječi višečlanoga pojma. Takve se kratice još nazivaju i pokratama, sastavljenim kraticama ili skraćenicama. U nazivlju računalnih mreža kratice nastaju u engleskome jeziku pa se kasnije preuzimaju u hrvatski jezik. (Halonja, Mihaljević 2003: 97)

Pojedine se kratice čitaju kao hrvatske riječi; primjerice LAN (lan). Jedino se glasovi koji ne postoje u hrvatskome jeziku zamjenjuju najbližim glasom hrvatskoga jezika, pa se tako primjerice WAN izgovara VAN (w→ v), dok se druge kratice izgovaraju prema hrvatskim nazivima slova (npr. BTS → be te es). Ako se kratica može pročitati kao hrvatska riječ, najčešće se tako i čita. Ako se pak kratica ne može pročitati kao hrvatska riječ, tada se u praksi čita prema hrvatskim nazivima slova. Norma u hrvatskome jeziku svakako preporučuje da se kratica neovisno o svome postanku izgovara prema hrvatskim nazivima slova, jer govornik hrvatskoga jezika nije dužan znati iz kojega jezika kratica potječe, kao ni to kako se zovu slova u tome jeziku. (2003: 98)

Kratice u hrvatskome jeziku trebale bi se sklanjati dosljedno, odnosno na način da se između kratice i nastavka zapisuje spojnica (npr. LAN, LAN-a itd.). U tome je slučaju hrvatski pravopis u potpunosti određen (Anić, Silić, 2001: 116; Babić, Finka, Moguš, 2003: 142; Jozić, Željko, 2013: 79).

U nastavku ćemo navesti nekoliko naziva vezanih uz računalne mreže, a koji se pojavljuju i kao kratice u računalnome časopisu Bug (2008. – 2010.):

■ INTERNET PROTOCOL (IP)

Naziv *Internet Protocol* u tekstu korpusa pojavljuje se kao puni naziv, ali i kao kratica. U nastavku slijedi definicija iz Kiševa rječnika:

Kiš (2000: 514) navodi: **Internet Protocol** – *mrž. međumrežni protokol, Internet protokol – (1) skup pravila za usmjeravanje i razmjenu podataka između različitih mreža; u modelu međupovezivanja otvorenih sustava Internet protokol opisuje operacije koje se događaju na vrhu sloja mreže, ali ispod sloja prijenosa; (2) protokol koji je za svoje potrebe razvilo američko Ministarstvo obrane; omogućuje povezivanje različitih mreža (...)*

Kao što možemo primijetiti, naziv *Internet Protocol* u idućem se primjeru pojavljuje i kao kratica deklinirana u padežu instrumentalu, a vidljiva je i spojnica između kratice i nastavka. Slijedi primjer iz korpusa:

“..., Bavarci su uspjeli nekoliko sustava povezati koristeći dobro znani Internet Protocol (IP). IP-om su, među ostalim, povezani elektronika na motoru, ...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 20)

■ LOCAL AREA NETWORK (LAN)

Naziv *Local Area Network* u tekstu korpusa pojavljuje se uglavnom kao kratica LAN. Slijede definicija iz Kiševa rječnika te primjer iz korpusa:

Kiš (2000: 569) navodi: **Local Area Network** – *mrž. područna mreža, lokalna mreža, područna računalna mreža, lokalna računalna mreža – područna mreža opće namjene koja može posluživati različite uređaje; obično se koristi za terminale, mikroračunala i miniračunala; takve mreže često prenose ne samo podatke nego i govorne signale, videesignale i grafiku; (...).*

“..., no prema postojećim informacijama Intel iz njega navodno planira izbaciti podršku za stare protokole i sučelja (COM, LPT i PCI), a dodati podršku za 10-gigabitni LAN...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 36)

■ WIRELESS LOCAL AREA NETWORK (WLAN)

Naziv *Wireless Local Area Network* u tekstu korpusa pojavljuje se kao kratica WLAN koja se također sklanja sa spojnicom (npr. WLAN-a). Budući da je riječ o bežičnoj mreži, analizirajući korpus, osim na engleski naziv uspjeli smo naići i na hrvatsku istovrijednicu *bežična mreža*. Slijede definicija iz Kiševa rječnika i primjeri iz korpusa:

Kiš (2000: 981) navodi: **Wireless Local Area Network** – *mrž. bežična područna mreža, bežična lokalna mreža; sin. WLAN.*

“..., no prema postojećim informacijama Intel iz njega navodno planira izbaciti podršku za stare protokole i sučelja (COM, LPT i PCI), a dodati podršku za 10-gigabitni LAN i 802.11n WLAN.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 36)

“Nema ni modem, mada je tu podrška za WLAN i Ethernet.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 12)

“Kako mu i samo ime govori, novi iPhone podržava rad na 3G mrežama, i to kroz HSDPA protokol, a tu je i dalje mogućnost rada preko EDGE-a i WLAN-a.” (Bug br. 188/189, srpanj/kolovoz 2008., str. 30)

“Klikom do bežične mreže” (Bug br. 195, veljača 2009., str. 122)

11. RAČUNALNO NAZIVLJE S ELEMENTOM *-WARE* U HRVATSKOME I ENGLESKOME JEZIKU

U engleskome jeziku postoji mnogo riječi s elementom *-ware*. Važno je napomenuti da se ta engleska riječ može definirati istovremeno kao prefiks i kao sufiks. Tomu je tako stoga što se *ware* u riječima može pojaviti prije i poslije osnove. U računalnome nazivlju pojavljuje se velik broj naziva koji sadržavaju element *ware* (npr. *firmware*, *freeware*, *hardware*, *malware*, *shareware*, *software*, *spyware* itd.). Ipak, naglasak je na onim elementima koji uz *-ware* pobliže opisuju o kakvoj se programskoj podršci radi. Taj se element u računalnome nazivlju pojavljuje uvijek na kraju riječi (*-ware*) (Halonja, Mihaljević 2009: 111 – 112). U nastavku ćemo analizirati samo nazive pronađene u korpusu.

■ *FIRMWARE / MALWARE / SPYWARE*

U računalnome časopisu Bug (2008. – 2010.) spominje se svega nekoliko naziva s elementom *-ware*: *firmware*, *malware*, *spyware*. Riječ je o stranim nazivima koji su upravo kao takvi (kurzivirane engleske riječi) navedeni i u časopisu, dok se hrvatske istovrijednice istih ne spominju. Također, nazivi *firmware*, *malware* i *spyware* pripadaju engleskomu standardnojezičnom nazivlju. U nastavku ćemo navesti dijelove teksta iz korpusa u kojima se spominju navedeni nazivi i ukratko ih objasniti:

“Intel će pružati samu NAND *flash* memoriju, dok će Hitachi suradnji doprinijeti svojom stručnošću u razvoju *firmwarea*, integraciji sustava te kvalificiranim stručnjacima.”
(Bug br. 194, siječanj 2009., str. 16)

Halonja i Mihaljević (2009: 116) navode definiciju i objašnjenje engleske riječi *firmware*: riječ je o programskoj podršci i podacima koji su trajno zapisani u ROM-u. To je kombinacija sklopovlja i programske podrške. Takvu definiciju možemo pronaći i u Panianovu *Informatičkome enciklopedijskom rječniku*: **firmware** (2005: 220) – *Softver, odnosno programi i podaci trajno zapisani u ROM. Firmware je kombinacija softvera i hardvera. Čine ga razne izvedbe memorija koje se može samo čitati, a koje sadrže zabilježene podatke i programe*. Kišev rječnik navodi sljedeću definiciju naziva *firmware* (2000: 390):

sklopovsko – programska oprema; strojno – programska oprema – (1) integrirani sklop u kojem se nalazi program koji upravlja pridruženim sklopovljem (→ hardware); implementacija programske opreme u sklopovlje ili ispisnu memoriju (→ Read – Only Memory); (2) programska oprema (→ software) u sklopovskoj izvedbi; programi koje je proizvođač upisao u ispisne memorije i koji su tamo trajno pohranjeni.

“Tako od plemenitog nastojanja na koncu kod većine korisnika Viste nije ostalo gotovo ništa jer isključeni UAC štiti računalo od *malwarea* bitno lošije od onoga što su dečki u Redmondu zamislili.” (Bug br. 195, veljača 2009., str. 119)

Halonja i Mihaljević (2009: 117) navode definiciju i objašnjenje naziva *malware*: radi se o zloćudnoj programskoj podršci sličnoj virusu, trojanskom konju, oblikovanoj s namjerom da ošteti ili čak i uništi računalni sustav. Panian (2005: 10) navodi sljedeću definiciju naziva **malware** – *Zloćudni (maliciozni) softver. Softver, poput virusa ili trojanskog konja, oblikovan s namjerom oštećenja ili uništenja sustava.* Kišev rječnik ne navodi definiciju naziva *malware*. Ponekad se ispred naziva *malware* može pojaviti i element *anti-* s pomoću kojega dobijemo antonim, tj. riječ suprotna značenja: *antimalware*. Riječ je o tvorbenome ili nepravome antonimu.

“Paket pruža kompletnu zaštitu od virusa i *spywarea* te poput sličnih rješenja dolazi s vatrozidom, ...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 16)

Halonja i Mihaljević (2009: 119) navode da je *spyware* programska podrška koja služi za špijuniranje korisnika, a može se protumačiti i kao oglasna programska podrška, s obzirom da sadržava oglase koji se ponekad mogu pojaviti u prozoru korisnikova mrežnoga prebirnika. Panianov rječnik nudi sljedeću definiciju naziva **spyware** (Panian 2005: 199) – *Špijunirajući softver, softver za špijuniranje korisnika. Naziva se i oglasnim softverom, jer sadrži oglase koji se povremeno pojavljuju u prozoru korisnikova preglednika. To je bilo koji softver koji potajno prikuplja informacije o korisniku kada je ovaj priključen na Internet, bez njegova znanja a najčešće radi reklamiranja. Aplikacije špijunirajućeg softvera obično su povezane kao skriveni dio besplatnog softvera i korisnik ih preuzima s Interneta, često i ne znajući što je učinio. Jednom instaliran, špijunirajući program nadzire korisnikove aktivnosti na Internetu i prenosi prikupljene informacije nekome tko je zainteresiran za ponašanje*

korisnika... Kišev rječnik ne navodi definiciju naziva *spyware*. Ispred naziva *spyware* također se može pojaviti element *anti-*: *antispyware*.

■ HARDVER / SOFTVER

Nazivi *hardware* i *software* također označuju nazive koji sadrže element *-ware* te pripadaju standardnojezičnomu engleskom nazivlju. Kada govorimo o nazivu *hardware*, u hrvatskome jeziku postoji više prijedloga zamjena s pomoću kojih bismo mogli imenovati taj engleski naziv. Neki od prijedloga jesu: *hardver*, *očvrsje*, *sklopovlje*, *sklopovska oprema*, *strojevina*, *željezarija*. Ipak, samo pojedini nazivi poput *računalna oprema*, *sklopovlje*, *strojna oprema* zaživjeli su u praktičnoj primjeni. Važno je spomenuti da se u tekstovima na hrvatskome jeziku, osim anglizma *hardver*, spominje i engleski naziv *hardware*. Naziv *hardver* prihvatljiviji je kada je riječ o izvedenicama, budući da se od toga naziva mogu izvesti riječi poput *hardveraš*, *hardverašica* (osobe koje se bave hardverom) te odnosni pridjev *hardverski*. Također, potrebno je istaknuti da naziv *hardver* nije poželjno poistovjećivati s nazivom *tvrdi disk*, s obzirom da taj naziv predstavlja samo dio *hardvera*. Kada pak govorimo o nazivu *software*, u hrvatskome jeziku pojavljuje se nekoliko prijedloga zamjena poput *program(i)*, *programska podrška*, *računalna podrška*, *softverska podrška*. U hrvatskim se općim rječnicima također pojavljuje tuđica *softver*, a od hrvatskih se naziva pojavljuju nazivi *programska oprema*, *programska podrška* i *programska potpora*. Ipak, prednost je dana nazivima *program(i)* te *programska podrška*. (Halonja 2015a: 22 – 23)

Panianov rječnik nudi sljedeća objašnjenja naziva *hardware* i *software*:

- **hardware** (2005: 247): *Hardver. Objekti koji se fizički mogu dodirnuti, poput diskova, diskovnih pogona, zaslona, tipkovnice, pisača, ploča i čipova. Za razliku od hardvera, softver je neopipljiv i postoji kao ideja, koncept, simbol, ali bez opipljivog dijela. Za objašnjenje razlike između hardvera i softvera dobra su analogija knjige. Stranice i tinta su hardver knjige, dok su riječi, rečenice odlomci i općenit smisao softver.*
- **software** (2005: 192): *Softver. Računalne instrukcije ili podaci. Bilo što što može biti pohranjeno u elektroničkom, odnosno digitalnom obliku je softver. Suprotno tome, uređaji za pohranu i uređaji za prikazivanje, primjerice, čine hardver. Razlika između softvera i hardvera je ponekad zbunjujuća, jer su potpuno povezani. Primjerice, kada*

se kupuje program, kupuje se softver. Ali da bi se kupio program (softver), mora se kupiti i kompaktni disk koji je hardverski resurs na kojemu se program pohranjuje.

Halonja i Mihaljević (2009: 112 – 113) također navode da naziv *hardware* metaforičkim prenošenjem značenja označava fizičke elektroničke dijelove računala te tako predstavlja skupni naziv za materijalne dijelove računala. S obzirom da se riječ *hardware* može rastaviti na elemente *hard* (tvrd) i *ware* (roba), radi se o složenici koja sadržava dvije osnove. S druge strane, naziv *software* nastao je analogijom prema *hardware*, jer su *soft* (mek) i *hard* (tvrd) u opreci, i predstavlja dio računalnog sustava koji je bez fizičkih dimenzija. *Software* je zapravo naziv za programe, ali i upute koje primjenjujemo radeći s računalima.

Analizirajući korpus, nismo naišli na izvorne engleske likove *hardware* i *software*, već isključivo na nazive zapisane fonetizirano (*hardware, software* → hardver, softver). Također, važno je naglasiti da se u računalnome časopisu Bug ne upotrebljavaju hrvatske istovrijednice tih dvaju engleskih naziva. Ipak, kada govorimo o nazivu *softver*, analizirajući korpus, uspjeli smo naići na izraz *softverska podrška* koji označuje jedan od prijedloga hrvatskih istovrijednica kada je riječ o stranome nazivu *software*. U nastavku ćemo navesti nekoliko primjera iz korpusa kako bismo potkrijepili prethodno navedene tvrdnje:

“Za razliku od Viste koja uistinu nije dobro (ili čak nikako) radila na svim računalima na kojima su se bez problema izvodili Windowsi XP, Sedmica bolje iskorištava hardver.”
(Bug br. 195, veljača 2009., str. 120)

U časopisu smo naišli i na odnosni pridjev *hardverski*:

“Dakle, hardverski zahtjevi koji su dovoljni Windowsima XP dovoljni su i Sedmici...”
(Bug br. 195, veljača 2009., str. 120)

“S druge strane, objektivno gledajući, niti jedna od ovih tehnologija nije se pokazala kao osobito uspješna, a glavni razlog za to je softverska podrška.”
(Bug br. 182, siječanj 2008., str. 48 – 49)

“Cijena mu je nešto veća od drugih SATA dokova, no mišljenja smo da je već i sâm eSATA vrijedan doplate – tipka za pokretanje softvera...”

(Bug br. 206, siječanj 2010., str. 29)

12. HRVATSKE STANDARDNOJEZIČNE ISTOVRIJEDNICE ENGLLESKIH NAZIVA

Analizirajući računalni časopis Bug (2008. – 2010.), naišli smo na pojedine hrvatske standardnojezične nazive čija je uporaba u tekstu učestalija u odnosu na njihove engleske istovrijednice ili se iste i ne spominju. U nastavku ćemo navesti i ukratko opisati značenje nekoliko takvih naziva što ćemo potkrijepiti i primjerima iz korpusa.

■ ALATI

Analizirajući korpus, naišli smo na hrvatski naziv *alati*. Ta je hrvatska istovrijednica zamjena engleskomu nazivu *tools*. Kiš (2000: 916) navodi: **tools** *pp. alati – programski alat*. U tekstovima korpusa dana je prednost hrvatskoj istovrijednici. Slijede primjeri:

“Premda se možda takvim ne čini, ComboFix je prilično koristan sigurnosni alat.” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 80)

“Audacity se jednostavno nameće kao sjajno rješenje upravo za to: lako ga je koristiti, nudi one najvažnije alate za rad sa zvučnim zapisima, ...” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 84)

■ BEŽIČNA MREŽA / UMREŽENOST / VEZA

Naziv *bežično* hrvatska je istovrijednica engleskoga naziva *wireless*. Panian (2005: 292) navodi: **wireless** – *bežično. Komunikacija između računala i ostalih elektroničkih uređaja bez kablova i žica. Za prijenos podataka najčešće se koriste radijski i infracrveni valovi*. Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstovima umjesto engleskoga naziva *wireless* upotrebljava hrvatski odnosni pridjev *bežični*, a što možemo potkrijepiti i primjerima poput *bežična mreža, bežična umreženost, bežična veza*. Tako smo u jednome od brojeva računalnoga časopisa Bug naišli na naslov: “Klikom do bežične mreže” (Bug br. 195, veljača 2009., str. 122). Navest ćemo još primjera:

“No, nemoguće je prekinuti svu komunikaciju, a tu na scenu stupa Tame, programibilna kocka koju je bežičnom vezom moguće povezati i sinkronizirati sa svim mobitelima, ...” (Bug br. 186, svibanj 2008., str. 16)

“Takav gotovo utopistički scenarij bit će moguća realnost zahvaljujući bežičnoj umreženosti, ...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 14)

■ DATOTEKA

Iako je riječ o internacionalizmu, naziv *datoteka* prihvaćen je i kao hrvatska standardnojezična istovrijednica engleskoga naziva *file*. Panian (2005: 216) navodi: **file** – *datoteka. Skup istovrsnih podataka ili informacija koji ima naziv, odnosno ime – naziv datoteke. Gotovo sve informacije pohranjene u računalu moraju biti datoteke. Postoje mnoge vrste datoteka: podatkovne datoteke, tekstualne datoteke, programske datoteke, direktorijske datoteke, itd. Različite vrste datoteka pohranjuju različite vrste informacija. Primjerice, programske datoteke pohranjuju programe, a tekstualne tekst. Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se tekstu pojavljuje naziv *datoteka* umjesto engleskoga naziva *file*. Slijede primjeri:*

“Već smo opisali kako dijeliti datoteke u lokalnoj mreži ako koristite Windows i Ubuntu, ...” (Bug br. 187, lipanj 2008., str. 119)

“Na sreću, samo su bila odvaljena tri zida, ali se serverima i datotekama nije ništa dogodilo.” (Bug br. 188/189, srpanj/kolovoz 2008., str. 14)

“Zamišljen je da funkcionira poput čarobnjaka, pa će vas korak po korak voditi do konačnog cilja – uspješnog vraćanja nehotice izbrisanih datoteka.” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 78)

■ MAPA

Naziv *mapa* hrvatska je istovrijednica engleskoga naziva *folder*. Panian (2005: 223) navodi: **folder** – *mapa. U grafičkom korisničkom sučelju, poput onog kojega podržavaju*

operacijski sustavi Windows ili MacOS, mapa je objekt koji može sadržavati mnoge dokumente. Mape služe organiziranju informacija. U DOS-u i UNIX-u, mape se nazivaju direktorijima. Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstu pojavljuje hrvatski naziv *mapa* umjesto engleskoga naziva *folder*. U hrvatskome standardnom jeziku dana je prednost nazivu *mapa*, ali pojavljuje se i naziv *direktorij*. Slijedi primjer:

“Time ćete kreirati mapu bez imena, no još uvijek je direktorij vidljiv.” (Bug br. 190, rujna 2008., str. 90)

■ MATIČNA PLOČA

Naziv *matična ploča* hrvatska je istovrijednica engleskoga naziva *motherboard*. Panian (2005: 36) navodi: **motherboard** – *matična ploča*. *Glavna ploča mikroračunala na kojoj se nalaze sve ostale elektroničke komponente. Matična ploča obično sadrži središnji procesor, BIOS, memoriju, sučelja s uređajima za masovnu pohranu, serijske i paralelne portove, prazna mjesta za proširenje i sve kontrolere potrebne za nadzor nad standardnim perifernim uređajima, poput zaslona, tipkovnice i diskovnog pogona. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se tekstu ne spominje engleski naziv *motherboard*, već se upotrebljava isključivo hrvatska istovrijednica *matična ploča*. Slijede primjeri:

“Doduše, grešku je moguće ispraviti nadogradnjom BIOS-a matične ploče, no to uzrokuje osjetan pad...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 45)

“S obzirom da Crossfire nije podržan na pločama koje podržavaju SLI, a SLI na pločama koje podržavaju Crossfire, morali smo koristiti dvije različite matične ploče.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 49)

“Kičma posljednje matične ploče koju smo obradili ovom prilikom je također Intelov čipset X48.” (Bug br. 184, ožujak 2008., str. 46)

■ NADOGRADNJA

Naziv *nadogradnja* hrvatska je istovrijednica engleskoga naziva *upgrade*. Panian (2005: 249) navodi: **upgrade** – *nadogradnja*. *Nova inačica softverskog ili hardverskog proizvoda oblikovana zato da bi zamijenila stariju inačicu istog proizvoda. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da je u tekstu dana prednost hrvatskomu nazivu, tj. glagolskoj imenici *nadogradnja* (od glagola *nadograditi*), dok engleski naziv *upgrade* izostaje. U nastavku slijede primjeri:

“Istine radi, nadogradnjom računala na Windows 7 beta imate otprilike jednake šanse za gubitak podataka kao i tijekom nadogradnje...” (Bug br. 195, veljača 2009., str. 118)

“Na živce nam je posebno išla automatska instalacija probne inačice Officea 2007 jer bi zakrpe za ovaj uredski paket najmanje deseterostruko produljivale vrijeme zakrpavanja Windowsa 7 putem apleta za automatsku nadogradnju softvera.” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 58)

■ PISAČ

Naziv *pisač* jedna je od hrvatskih istovrijednica engleskoga naziva *printer*. Panian (2005: 115) navodi: **printer** – *pisač, štampač*. *Uređaj koji ispisuje tekst ili ilustraciju na papir. Postoji veliki broj različitih vrsta pisača. (...)*. **print** – *ispisivati, tiskati znakove ili ilustracije, odnosno slike na materijalnu podlogu, najčešće papir*.

Engleski naziv *printer* tvoren je od glagola *print*. Budući da je riječ o anglizmu, naziv *printer* bolje je zamijeniti hrvatskim nazivom *pisač*. Taj je hrvatski naziv tvoren od glagola *pisati* i sufiksa *-ač*. U hrvatskome jeziku naziv *printer* pojavljuje se i kao posuđenica. Ipak, analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstu pojavljuje isključivo hrvatska istovrijednica *pisač*. Slijede primjeri:

“Možete kupiti mrežni ili USB pisač – mrežni je svestraniji, ali i skuplji.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 10)

“Kao što ćete primijetiti u nastavku, pozivu su se odazvala većinom neobična imena, odnosno lokalni uredi proizvođača pisača koji su nas zatrpali samim pisačima te odgovarajućim tintama i foto-papirom.” (Bug br. 194, siječanj 2009., str. 91)

■ POSTAVKE

Naziv *postavke* hrvatska je istovrijednica engleskoga naziva *settings*. Panian (2005: 180) navodi: **settings** – *postavke*. *Opcija koju nude operacijski sustavi iz obitelji Windows, koja korisniku omogućuje izbor osnovnih obilježja funkcioniranja operacijskog sustava, odnosno konfiguracije sustava prema željama korisnika*. Analizirajući korpus, ustvrdili smo da je u tekstu dana prednost hrvatskomu nazivu *postavke* (od glagola *postaviti*). Slijede primjeri:

“Sve smo igre testirali u dvjema rezolucijama, 1.680x1.050 piksela i 1.920x1.200 piksela, u kombinaciji s ‘*high*’ postavkama...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 49)

“Kako bi posjetitelji znali na koje su stranice došli te da bi nas lakše našli s pomoću tražilica, potrebno je izmijeniti naslov i podnaslov, a usput ćemo podesiti i neke druge postavke, ...” (Bug br. 202, rujanj 2009., str. 125)

■ RAČUNALO

U hrvatskome jeziku za engleski naziv *computer* postoje nazivi *kompjuter*, *kompjutor*, (*elektroničko*) *računalo*/*računar*, *računač*, (*obradni*) *stroj*. U hrvatskome je nazivlju prevladao naziv *računalo*, ali se uz njega pojavljuju određeni problemi. Većina izvedenica tvorena je od naziva *kompjuter*/*kompjutor*, što dovodi do toga da u uporabi prevladavaju istoznačnice naziva *računalo*. U terminološkome je sustavu istoznačnost nepoželjna, jer dovodi do nesporazuma i otežava usvajanje nazivlja. Uz naziv *računalo* pojavljuju se i problemi pri izvođenju te se tako postavlja pitanje kako od njega izvesti nazive koji bi zamijenili tuđice *kompjuter*aš, *kompjuter*aški, *kompjuter*izirati, *kompjuter*izacija, *kompjuter*iziran, *kompjuter*istika. Naziv *računalac* moguć je za vršitelja radnje (*kompjutora*a). Ako bismo od *računalac* odbacili sufiks *-(a)c*, možemo tvoriti naziv znanosti

ili djelatnosti (*računalstvo*) (Mihaljević 1992: 229 – 231). Pojam *računarstvo* obuhvaća znanost i tehniku, te načine njihove primjene. Objekt je proučavanja u računarstvu cjelokupnost koja se sastoji od sklopovlja (engl. *hardware*) i programske opreme (engl. *software*), te postupka i načina primjene računala (engl. *humanware*). Računalo je udomaćeni hrvatski naziv za napravu (uređaj). U skladu s tvorbenim sustavom hrvatskoga jezika, pridjevi *računalski* i *računalni* upotrebljavaju se za pojave u napravama, te za sustave i uređaje izgrađene pomoću računala. *Računarstvo* je naziv koji obuhvaća ne samo računalo kao napravu, već i sve aktivnosti obuhvaćene tim nazivom, koje su mnogo šire od samog bavljenja računalom kao napravom. S obzirom na to, naziv *računalstvo* imao bi mnogo uže značenje. (Budin 1993: 77 – 78)

Panian (2005: 108) navodi: **computer** – *elektroničko računalo. Programabilni stroj čije su osnovne značajke: (a) Odgovara na posebni skup instrukcija kao elementa programskih jezika na dobro definiran način. (b) Može izvršavati unaprijed pripremljen i unijet niz instrukcija koje tvore računalni program. Najveći broj suvremenih elektroničkih računala su digitalni uređaji. Materijalni dijelovi, poput žica, elektroničkih komponenata i integriranih sklopova, nazivaju se hardverom, dok nematerijalni dijelovi, kao što su instrukcije, programi i podaci tvore softver elektroničkog računala. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstu pojavljuje isključivo hrvatski naziv *računalo*, što potvrđuje da je u odnosu na anglizam *computer* ili pak tuđicu *kompjuter* dana prednost hrvatskoj standardnojezičnoj istovrijednici *računalo*. Kako bismo potkrijepili navedenu tvrdnju, u nastavku ćemo navesti nekoliko primjera:

“S vremenom je prijenosnik postao jednako moćan kao stolno računalo...” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 10)

“Hitachijev disk međutim koristi tri ploče, što ga čini debljim od standardnih diskova za prijenosna računala.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 18)

“Masivno crno aluminijsko kućište s potpisom Icy Boxa sposobno je primiti dva 3,5-inčna SATA diska bilo kojeg kapaciteta, a s računalom se spaja preko USB konektora.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 27)

“IBM trenutno radi na sustavu *stream computing* temeljenom na potencijalu *cloud computinga* u kojem će distribuirana, ali udružena snaga računala algoritmima donositi odluke.” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 14)

“Zatim s drugog umreženog računala kliknite na *Start, ...*” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 78)

■ SUČELJE

Naziv *sučelje* hrvatska je istovrijednica engleskoga naziva *interface*. Panian (2005: 285) navodi: **interface** – *sučelje*. **(a)** *granica djelovanja dva neovisna sustava i točka putem koje ostvaruju komunikaciju. U informacijskim i komunikacijskim tehnologijama razlikuje se više vrsta sučelja: (1) Korisničko sučelje, kao što su tipkovnica, miš ili izbornici. Korisničko sučelje korisniku omogućuje komunikaciju s operacijskim sustavom. (2) Softversko sučelje, kao što su programski jezici i kodovi koje aplikacije koriste za međusobnu komunikaciju i za komunikaciju s hardverom. (3) Hardversko sučelje, koje mogu biti žice, utori ili spojevi koji hardverskim uređajima omogućuju međusobnu komunikaciju. (b) Spojiti se ili ostvariti interakciju s nekim sučeljem. Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstu pojavljuje hrvatski naziv *sučelje*, dok se engleski naziv *interface* ne spominje:*

“Za one nešto skromnijih potreba postoji i jeftinija inačica B-300 koja ima samo USB 2.0 sučelje, ali ne i mogućnost mrežnog priključivanja, ...” (Bug br. 186, svibanj 2008., str. 32)

■ TIPKOVNICA

Naziv *tipkovnica* jedna je od hrvatskih istovrijednica engleskoga naziva *keyboard*. Panian (2005: 311) navodi: **keyboard** – *tipkovnica*. *Skup tipki za pisanje koje omogućuju unos podataka u računalo. Računalne tipkovnice slične su onima na električnim pisačim strojevima ali sadrže i neke dodatne tipke. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstu pojavljuje isključivo hrvatski naziv *tipkovnica*, dok engleski naziv *keyboard* izostaje. U nastavku ćemo navesti nekoliko primjera:

“Art Lebedev predstavio je tipkovnicu naziva Optimus Tactus bez fizičkih tipki, koja će na svojoj površini moći prikazivati tipke različite veličine ili s nestandardnim rasporedom te slike i filmove.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 18)

“Tvrtka Bajca nudi specijaliziranu tipkovnicu na kojoj svaka tipka predstavlja neki od emotikona, ili po naški – smajlija.” (Bug br. 194, siječanj 2009., str. 24)

“Predstavlja idealnu zamjenu za uobičajene bežične tipkovnice na HTPC-ovima.” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 26)

“Razloga je više – izgleda lijepo, opremljen je odličnim ekranom pune HD rezolucije, hardverski je dobro potkovan i nudi izvrsnu tipkovnicu.” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 61)

Iako u tekstovima korpusa nismo naišli na engleski naziv *keyboard*, naišli smo na naziv *thumbboard*. Taj engleski naziv nije zabilježen u Kiševu (2000.) i Panianovu (2005.) rječniku. Naziv *thumbboard* označuje sinonimni naziv za *QWERTY keyboard*. Panian (2005: 130) navodi: **QWERTY keyboard** – *QWERTY tipkovnica. Organizacija tipki na standardnoj engleskoj računalnoj tipkovnici ili tipkovnici pisaćeg stroja. Ime je nastalo nizanjem prvih šest znakova pri vrhu slovnog dijela tipkovnice. (...)*. U nastavku ćemo navesti primjer iz korpusa:

“... sve ostale QWERTY tipkovnice na mobitelima, koje stoga zovu i *thumbboard*.” (Bug br. 190, rujan 2008., str. 132)

■ ZASLON

Naziv *zaslon* hrvatska je istovrijednica engleskoga naziva *display*. Panian (2005: 167) navodi: **display** – *zaslon. Izlazni uređaj na kojemu se mogu prikazivati informacije ili slike*. Analizirajući korpus, ustvrdili smo da je u tekstu dana prednost hrvatskomu nazivu *zaslon*, dok engleski naziv *display* nije zastupljen. U nastavku ćemo navesti primjere:

“S vremenom je prijenosnik postao jednako moćan kao stolno računalo: dobio je veliki disk i zaslon, ...” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 10)

“Nokia je krajem 2008. predala zahtjev za patent za uređaj kojim se upravlja gestama ispred zaslona, ...” (Bug br. 194, siječanj 2009., str. 24)

13. BLISKOZNAČNICE I PARONIMI

Bliskoznačnice označuju riječi bliskoga značenja, ali se izrazno razlikuju (Halonja, Mihaljević 2012: 86). Analizirajući računalni časopis Bug (2008. – 2010.), nismo pronašli mnogo takvih riječi, ali u nastavku ćemo navesti pokoji primjer:

■ MONITOR / ZASLON

Definicija naziva *monitor* glasi: **monitor** (Panian 2005: 35) – *monitor. (a) Drugi naziv za zaslon. Monitor se obično odnosi na čitavo kućište, a zaslon samo na površinu za prikaz informacijskog sadržaja. Pored toga, monitor podrazumijeva sposobnosti prikaza grafike. Postoje mnogi načini klasifikacije monitora. (...)*

Definicija naziva *display* (hrv. ‘zaslon’) glasi: **display** (2005: 167) – *zaslon. Izlazni uređaj na kojemu se mogu prikazivati informacije ili slike.*

Možemo ustvrditi da *monitor* označuje uređaj koji služi za prikaz slike stvorene računalom, dok *zaslon* označuje dio monitora koji služi za prikaz sadržaja.

U nastavku ćemo navesti primjere iz korpusa:

“Eizo je na tržište lansirao model FlexScan SX2461W-U. Radi se o 24-inčnom monitoru namijenjenom ljudima koji nisu u stanju raspoznavati boje.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 16)

“S vremenom je prijenosnik postao jednako moćan kao stolno računalo: dobio je veliki disk i zaslon, ...” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 10)

Paronimi označuju riječi koje se slično izgovaraju, pišu ili slično zvuče, ali imaju različito iako blisko značenje (Halonja, Mihaljević 2012: 87). U nastavku ćemo navesti pokoji primjer:

■ OPERATIVNI / OPERACIJSKI

Definicija naziva *operating system* (hrv. ‘operativni sustav’) glasi: **operating system** (Panian 2005: 81) – *operacijski sustav. Najvažniji program koji omogućuje rad računala. Svako računalo opće namjene mora posjedovati operacijski sustav koji omogućuje rad drugih programa. Operacijski sustav obavlja osnovne zadatke, kao što su prepoznavanje ulaznih podataka koji pristižu s tipkovnice, slanje izlaza na zaslon, pohrana datoteka i direktorija na diskove te kontrola perifernih uređaja poput diskovnih pogona i pisača.(...) Operacijski sustav je odgovoran i za sigurnost računalnog sustava, štiteći ga od pristupa neovlaštenih korisnika. (...)*

Kao što možemo primijetiti, u iznad navedenoj definiciji, Panian engleski naziv *operating system* prevodi nazivom *operacijski sustav*. Međutim, “pridjev *operacijski* znači ‘koji se odnosi na operaciju’, npr. *operacijska dvorana, operacijski instrumenti*” (Halonja, Mihaljević 2012: 87).

Pridjev *operativni* izveden je od imenice *operativa* ‘izvršni, provedbeni dio kakve skupine ili zajednice’, a znači ‘koji je spreman za djelovanje; djelatan, radni, aktivan, djelotvoran, izvršni’, te je stoga ispravno govoriti o *operativnome* (računalnom) sustavu (2012: 87).

U nastavku ćemo navesti primjere iz korpusa:

“Toshiba je izdala prijenosnik Dynabook T31 temeljen na procesoru Core 2 Duo T7250. Posebnost računala je što se isporučuje s operativnim sustavima Windows Vista i XP Professional.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 20)

“Za testiranje smo koristili operativni sustav Windows Vista zbog toga što smo htjeli isprobati performanse kartica u DirectX 10 igrama Crysis, Company of Heroes...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 49)

“Iako Microsoft upozorava da se radi o beti i samim time operacijskom sustavu namijenjenom entuzijastima, te da nije primjeren za svakodnevni rad...” (Bug br. 195, veljača 2009., str. 118)

“Očito je da su proizvođači jedva dočekali poguranac za prodaju, a kako su korisnička iskustva s Windowsima 7 odlična, vjerujemo da ima puno tržišnog interesa za modele koji u paketu dolaze s tako nahvaljenim operacijskim sustavom.” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 7)

14. RAČUNALNI ŽARGON I RAČUNALNO NAZIVLJE

Pri stvaranju i normiranju hrvatskoga računalnog nazivlja prisutan je problem nerazumijevanja odnosa između nazivlja koje pripada standardnom jeziku i onoga koje pripada žargonu. “Normirajući hrvatsko računalno nazivlje, treba imati na umu da je težnja za čistoćom trajno obilježje hrvatskoga jezika. U skladu s njom on nastoji najprije iskušati vlastite mogućnosti, a tek kad su one iscrpljene, poseže za tuđim. Potrebno je stvarati hrvatske nazive što zahtijeva aktivan odnos prema jeziku i njegovim izražajnim mogućnostima” (Halonja, Mihaljević 2012: 13). Halonja (2014a: 25) opisuje žargon kao “supstandarni specijalni govor pojedine društvene skupine ljudi povezanih statusno i strukovno, koji se tim govorom (namjerno ili nenamjerno) razlikuju od ostatka društvene zajednice”. Znanstveno nazivlje pripada hrvatskomu standardnom jeziku i potrebno ga je normirati, dok mu žargon ne pripada te je kao takav slobodan i nije potrebno normirati ga.

Također, u području računalstva pojavljuju se i terminološki problemi. Tako primjerice Halonja (2014a: 26) navodi da se u englesko-hrvatskim informatičkim rječnicima engleski naziv *data* prevodi množinskim oblikom *podatci*. Naziv *big data* u hrvatskome jeziku preveden je kao *veliki podatci* koji označuju goleme količine strukturiranih ili nestrukturiranih podataka s kojima je vrlo teško ili gotovo nemoguće raditi s pomoću standardnih alata ili relacijskih baza podataka, dok je naziv *wide data* preveden kao *široki podatci*. Prilikom osmišljavanja hrvatskoga naziva za određenu riječ u engleskome jeziku, potrebno je znati razlikovati terminološko od tvorbenoga značenja budući da je značenje naziva određeno njegovom definicijom. Jezično prihvatljivi hrvatski nazivi za engleski naziv *big data* su: *veliki podatci*, *golemi podatci*, *velika količina podataka* ili pak *široki podatci*. Ipak, ako uzmemo u obzir terminološka načela, najprihvatljiviji je hrvatski naziv *veliki podatci* (2014a: 27). U hrvatskome jeziku pojavljuju se i internetski žargonizmi koji najčešće nastaju preuzimanjem riječi iz stranoga, obično engleskoga jezika, uporabom domaćih riječi u novome značenju i hrvatskom tvorbonom.

14.1. PREUZIMANJE ENGLESKIH RIJEČI BEZ PRILAGODBE

U hrvatskome jeziku računalni žargonizmi nerijetko nastaju preuzimanjem gotovoga engleskog naziva. Hrvatski je jezik tada primalac, a engleski davalac. U tome slučaju radi se o

izvlačenju računalnoga naziva iz engleskoga jezika (jezika *davaoca*) i njegove uporabe u hrvatskome jeziku. U vezi s pojedinim nazivima veoma je teško pronaći odgovarajuću hrvatsku istovrijednicu, zbog čega se oni uglavnom bez prilagodbe preuzimaju iz engleskoga jezika, prouzročujući pritom pravopisne i gramatičke probleme. Takvi se nazivi nerijetko pojavljuju u tekstovima koji bi trebali biti pisani hrvatskim standardnim jezikom. Tako se primjerice u žargonu pojavljuje naziv *file* prema standardnojezičnome *datoteka*, *user* prema standardnojezičnome *korisnik* itd. (Halonja, Mihaljević 2012: 66)

14.2. ŽARGONSKI ELEMENTI

Ponekad je za neke nazive teško pronaći odgovarajuću hrvatsku zamjenu, zbog čega se u tekstu pojavljuju kurzivirane engleske riječi. U nastavku ćemo navesti nekoliko primjera iz korpusa:

“Premda ga *developer* vole, zapravo nikada nije u potpunosti poštovao standarde.” (Bug br. 187, lipanj 2008., str. 61)

“U tom istom projektu radi se na razvoju web-aplikacije, sudjeluju tri vremenski i zemljopisno odvojena *developera* kojima je trebalo osigurati Subversion, ...” (Bug br. 188/189, srpanj/kolovoz 2008., str. 14)

Developer označuje osobu koja se bavi razvijanjem programa, tj. razvojnog programera (2012: 35)

“Drugim riječima, ma što ATI i Nvidia tvrdili, da bi Crossfire ili SLI davali bolje performanse u nekoj igri, u *drivere* grafičke kartice mora biti implementiran poseban profil za tu igru.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 49)

“Kako bismo najbolje simulirali tipičan način korištenja raznih dokumenata, uredski dokument i znanstveni članak smo ispisivali na podrazumijevanim, normalnim ili općenitim postavkama *drivera* svakog od pisača, ...” (Bug br. 194, siječanj 2009., str. 91)

Driver označuje upravljački program (2012: 35).

15. GLAGOLI I GLAGOLSKE IMENICE U FUNKCIJI ŽARGONIZAMA

Hrvatski računalni žargon, u odnosu na hrvatsko standardnojezično računalno nazivlje u kojemu prevladavaju imeničke posuđenice, obiluje glagolskim posuđenicama. Uglavnom je riječ o glagolima preuzetim iz engleskoga jezika. Ti se glagoli prilagođuju sustavu hrvatskoga jezika s pomoću infinitivnih sufiksa *-ati* i *-irati*. (2012: 73)

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstu pojavljuju glagoli s infinitivnim nastavcima *-ati* i *-irati*. Prevladava skupina glagola s infinitivnim nastavkom *-ati*. U nastavku ćemo navesti nekoliko takvih glagola, ukratko ih opisati te oprimjeriti tekstovima korpusa:

■ KLIKATI / KLIKнути

Glagol *klikati* u računalnome časopisu Bug pojavljuje se kao nesvršeni i svršeni glagol. Panian (2005: 90) navodi: **click** – *klik. kliknuti. (a) Pritisak i vrlo brzo otpuštanje tipke na mišu. (b) Pritisnuti prstom na gumb miša i odmah ga potom pustiti. Klikanje je različito od pritiskanja i povlačenja uz držanje tipke na mišu, što podrazumijeva da je pritisak na tipki miša neprekinut*. Također, valja istaknuti da se glagol pojavljuje zapisan fonetizirano (*click* → *kliknuti*). U nastavku ćemo navesti primjere iz korpusa:

“... dovoljno je pratiti čarobnjaka i klikati na Next. Jednostavnije ne može.” (Bug br. 187, lipanj 2008., str. 61)

“Zatim s drugog umreženog računala kliknite na *Start*, ...” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 78)

■ KONVERTIRATI

Glagol *konvertirati* u računalnome časopisu Bug pojavljuje se kao glagol koji pripada skupini s infinitivnim sufiksom *-irati*. Panian (2005: 122) navodi: **convert** – *konvertirati, pretvoriti. Promijeniti podatke iz jednog formata u drugi*. Glagol *konvertirati* također se pojavljuje zapisan fonetizirano (*convert* → *konvertirati*). Slijedi primjer:

“... TIF i BMF će Amazon konvertirati i prebaciti na uređaj nakon što ste im poslali *e-mail* adresu svog uređaja.” (Bug br. 187, lipanj 2008., str. 32)

■ LINKATI

Glagol *linkati* Panian (2005: 324) definira na sljedeći način: **link** – (a) *povezati u cjelinu*. (b) *U programiranju, izvršiti naredbu povezivanja*. (c) *Zalijepiti kopiju nekog objekta u dokument tako da zadrži svoju vezu s izvornim objektom*. Slijedi primjer:

“Odustalo se od ideje da čitava stranica bude u Flashu, no još je važnije to da je MAXzona postala pravi portal za razmjenu sadržaja, na kojemu je videoisječke sada moguće komentirati, linkati, ...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 18)

■ MEJLATI

Glagol *mejlati* u računalnome časopisu Bug pojavljuje se zapisan fonetizirano (*mail* → *mejlati*). O nazivima *mail*, *e-mail* (Panian 2005: 188) ponešto smo kazali u poglavlju u vezi s metaforizacijom. *Mejlati* znači ‘prosljeđivati elektroničku poštu’. Također, analizirajući korpus naišli smo i na glagolsku imenicu *mailanje*. Kao što možemo primijetiti, u tome je primjeru sačuvana strana osnova *mail*. U nastavku ćemo navesti primjere iz korpusa:

“Ako vaš primatelj nije za računalom (ili uz *browser*) u trenucima dok odgovarate na poruku, ono što mu natipkate dočekat će ga kada se prijavi svojim korisničkim imenom i lozinkom na Wave. Kao da se mejlate...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 33)

“S druge strane, tražite li u jednom samostalni navigator s kartama u samom uređaju (ili na microSD kartici) koji pride može poslužiti za osnovno telefoniranje, *mailanje* ...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 45)

■ **OUTSOURCATI**

Glagol *outsourcati* u računalnome časopisu Bug pojavljuje se zapisan kurzivirano, a tomu je tako jer je pravopisno neprilagođen hrvatskomu jeziku. Drugim riječima, u ovome je slučaju sačuvana strana osnova kojoj je pridodan hrvatski infinitivni sufiks *-ati*. Time je glagol postao tvorbeno prilagođen hrvatskomu jeziku. Kišev (2000.) i Panianov (2005.) rječnik ne navode definiciju naziva *outsourcing*. Naziv *outsourcing* definira³ se kao “korištenje eksternih resursa, tj. posezanje za resursima koji se ne nalaze u danoj organizaciji”. U nastavku ćemo navesti primjer iz korpusa:

“*Hostanje* repozitorija je najjednostavnije *outsourcati* negdje gdje se redovito izrađuju kopije podataka originalnog kôdnog izvora, ...” (Bug br. 188/189, srpanj/kolovoz 2008., str. 14)

■ **OVERCLOCKIRATI**

Glagol *overclockirati* u računalnome časopisu Bug pojavljuje se kao glagol koji pripada skupini s infinitivnim sufiksom *-irati*. S obzirom da je pravopisno neprilagođen hrvatskomu jeziku, zapisan je u kurzivu. *Overclockirati* znači poboljšati rad određene računalne sastavnice na razinu višu od one navedene u specifikacijama proizvođača, računajući pritom na tvorničku toleranciju proizvođača (Halonja, Mihaljević 2012: 202). U nastavku ćemo navesti primjer:

“..., pa smo za postizanje službeno deklarirane brzine morali *overclockirati* matičnu ploču...” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 45)

³ Definicija je preuzeta s internetske stranice: <http://www.bug.hr/mreza/tekst/outsourcing/54983.aspx> (21. veljače 2016.).

■ SURFATI

Glagol *surfati* u računalnome časopisu Bug pojavljuje se i kao glagolska imenica (*surfanje*). U poglavlju o metaforizaciji naveli smo definiciju glagola *surfati* (Panian 2005: 212). Slijede primjeri iz korpusa:

“Svoju su skromnu popularnost u našem kutku svijeta stekli ponajprije u uskom krugu korisnika koji će ih na putovanjima koristiti za ne baš zahtjevne radnje poput provjeravanja pošte, surfanja Internetom i pisanja pokojeg kraćeg teksta.” (Bug br. 183, veljača 2008., str. 39)

“U uvjetima gospodarske depresije izvrsno funkcioniraju teoretičari katastrofa i razno-raznih zavjera, pa ako suviše surfate Internetom, lako ćete se izbedirati...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 7)

■ UPLOADATI

Glagol *uploadati* u računalnome časopisu Bug pojavljuje se zapisan kurzivirano. Tvorbeno je prilagođen, ali pravopisno neprilagođen hrvatskomu jeziku. Panian (2005: 250) navodi: **upload** – *postaviti, podići, predati*. U nastavku ćemo navesti primjer:

“Sve što ovaj *feng shui* servis zahtijeva jest prijava vašim Twitter korisničkim računom, nakon čega je slike moguće **uploadati** putem weba, ali i mobilnim telefonom.” (Bug br. 198, svibanj 2009., str. 114)

Analizirajući korpus, naišli smo na skupinu glagola koji se pojavljuju i kao glagolske imenice. U nastavku ćemo navesti definicije takvih glagola i primjere iz korpusa:

■ BOOTANJE

Panian (2005: 65) navodi: **boot** – (a) *pokrenuti računalni sustav. Učitati početni softver koji pokreće računalo. Kako je operacijski sustav nužan za pokretanje svih ostalih*

programa, obično je on prvi softver koji se učitava tijekom ovog postupka. Termin “boot” dolazi od engleske riječi *bootstrap*, koja označuje komadić kože na čizmi i služi za lakše obuvanje. Slično tome, pomoćni programi koji se učitavaju tijekom ovog postupka pomažu računalu pri pokretanju. **(b)** Prvo učitavanje. Pokretanje računala koje uključuje učitavanje operacijskog sustava i osnovnih programa. Hladno pokretanje je izraz kojim se označuje učitavanje pri uključivanju računala, a toplo pokretanje je izraz koji se koristi za ponovno pokretanje sustava koji je već uključen. Slijede primjeri iz korpusa:

“Spomenuti zaslon jako nam se svidio zato što prikazuje stupnjeve *bootanja* računala uporabom razumljivih termina...” (Bug br. 184, ožujak 2008., str. 46)

“Nekima će iPad, naime, jednostavno biti brzinska kućna konzola za pristup Internetu, za što se čini idealnim – pogotovo kada se uzme u obzir da se uređaj uključuje gotovo istog trena, bez čekanja pri *bootanju*.” (Bug br. 210, svibanj 2010., str. 86)

■ CHATANJE

Panian (2005: 87) navodi: **chat** – čavrljanje. *Komunikacija između dva ili više korisnika putem računala i mreže. Korisnik unosi tekst pomoću tipkovnice, da bi tekst potom se pojavio na monitoru drugog korisnika. Drugi korisnik odgovara na poruku upisujući tekst pomoću svoje tipkovnice. Većina mreža i online servisa nudi usluge čavrljanja kakve obično služe za neformalnu komunikaciju među ljudima, ali gdjekad i u poslovnoj komunikaciji.* Slijedi primjer iz korpusa:

“Trenutno taj fenomen dolazi u dva oblika: kao *online-servis* za **chatanje** Twitter i predstavnik struje koja se zove mikrobloganje, te kao formalni sustavi društvenih mreža.” (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 10)

■ EDITIRANJE

Panian (2005: 180) navodi: **edit** – *uređivati. Poduzimanje aktivnosti vezanih uz mijenjanje, brisanje, ispravljanje i modificiranje teksta u sadržajnom i formalnom smislu. U nastavku ćemo navesti primjere:*

“Editiranje zvučnih zapisa, premda nije nešto s čime se mnogi svakodnevno susreću, češće ustreba no što mislite.” (Bug br. 207, veljača 2010., str. 84)

“Od wikija do SharePointa simultano editiranje nije moguće jer se radi o principu na kojem već desetljećima funkcioniraju baze podataka: podatak se unese i spremi, pa se tek onda drugom korisniku prikaže i eventualno dozvoli editiranje.” (Bug br. 210, svibanj 2010., str. 14)

■ OVERCLOCKIRANJE

Overclockiranje označuje postupak poboljšavanja rada određene računalne sastavnice (Halonja, Mihaljević 2012: 35). U nastavku ćemo navesti primjere:

“Konkretno, testnu DDR3 memoriju nismo mogli rabiti na taktu od 1.333 megaherca (njezin nominalni radni takt), a *overclockiranje* sabirnice nije nam ostalo u dobrom sjećanju budući da smo takt morali inkrementalno podizati uz dosta eksperimentiranja s naponima te množiteljima memorije.” (Bug br. 184, ožujak 2008., str. 46)

“S priloženog CD-a moguće je instalirati SmartDoctor, alat za *overclockiranje* i nadzor; ...” (Bug br. 208, ožujak 2010., str. 66)

■ SCROLLANJE

Panian (2005: 166) navodi: **scroll** – *pomicati sadržaj vidljiv na zaslonu. Kada je zaslon ispunjen sadržajem, svaki novi red se pojavljuje na rubu zaslona a sve ostale linije se pomiču za jedno mjesto. Kada se, primjerice, pomiče prema dolje, svaka nova linija se*

pojavljuje na dnu zaslona a sve ostale za jednu liniju više tako da linija na vrhu nestaje. Pomicanje može biti vertikalno, kada se sadržaj pomiče prema gore ili prema dolje. Može biti i vodoravno (horizontalno), što znali da se slika na zaslonu pomiče ulijevo ili udesno. Teoretski, slika na zaslonu bi se trebala pomicati polako, no u praksi to nije uvijek tako. Postupak pomicanja prilikom pregledavanja dokumenata ne prepoznaje granice stranica. Tako se istovremeno može vidjeti kraj jedne i početak druge stranice, što korisnicima obično odgovara. U nastavku slijedi primjer iz korpusa:

“Ovo posebno očarava kod zumiranja i *scrollanja* web stranica i slika te mapa pri korištenju Mapsa.” (Bug br. 210, svibanj 2010., str. 86)

16. NEOBIČNOST IMENOVANJA RAČUNALNIH NAZIVA

■ *BLUETOOTH*

Bluetooth predstavlja sustav bežične komunikacije putem kojega je moguće razmjenjivati podatke između uređaja kao što su računala, mobilni uređaji, pisači itd. (Halonja 2015b: 25). U hrvatskome jeziku naziv *bluetooth* možemo prevesti nazivom *plavozubi* (*blue* – plavi, *tooth* – zub). Ipak, doslovan prijevod u hrvatskome jeziku ne zvuči kao prihvatljiv odabir (Halonja, Mihaljević 2003: 99).

Panian (2005: 63) navodi: **Bluetooth** – *kratkodometna radijska tehnologija kojoj je cilj pojednostaviti komunikaciju među internetskim uređajima i između takvih uređaja i Interneta, te sinkronizirati suradnju internetskih uređaja i drugih računala. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se naziv *bluetooth* pojavljuje u svome izvornom liku (zapisan nekurzivirano). Hrvatska istovrijednica *plavozubi* nije zastupljena u tekstu, a engleski naziv *Bluetooth* ispisivan je velikim početnim slovom. Slijedi primjer:

“S jedne strane, uređaj fino leži u ruci, kućište je prilično otporno na klizanje, nosač za vjetrobansko staklo automatski ga pretvara u nūvijevski navigator, telefoniranje i navigacija ugodno idu paralelno putem Bluetootha, a i zvučnik je dovoljno glasan...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 45)

■ *CLOUD COMPUTING*

U hrvatskome jeziku naziv *cloud* označuje “oblak”, a u tehnološkome smislu nešto što se odvija mrežnim putem. S obzirom na to, engleski izraz *cloud computing* predstavlja uslugu dostupnu javnosti s pomoću globalne mreže, a može se definirati i kao pohrana pozamašne količine podataka kojima pristup imaju isključivo određene aplikacije ili korisnici. Hrvatski jezik dosad bilježi nekoliko prijevoda engleskoga naziva *cloud computing*, među kojima su *računalstvo u oblaku/oblacima*, *oblačno računalstvo* te *oblakovno računalstvo*. Ipak,

najučestaliji je prijevod *računalstvo u oblaku*. Budući da jedno od terminoloških načela u hrvatskome jeziku prednost daje kraćemu nazivu u odnosu na onaj dulji, prednost ipak zaslužuje naziv *oblačno računalstvo* u kojem pridjev *oblačni*, odnoseći se na oblak, predstavlja odnosni pridjev. (Halonja 2014b: 27 – 28)

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstu pojavljuje engleski naziv *cloud computing*, zapisan kurzivirano, dok na hrvatske istovrijednice toga naziva nismo naišli. Navest ćemo primjere:

“IBM trenutno radi na sustavu *stream computing* temeljenom na potencijalu ***cloud computinga***...” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 14)

“*Cloud computing* je prouzročio val interesa među američkim kompanijama i tu je Google na svom terenu.” (Bug br. 210, svibanj 2010., str. 14)

■ **CYBERSPACE**

Naziv *kiberprostor* (engl. *cyberspace*) označuje virtualni svijet unutar računalne mreže. U hrvatskome se jeziku pojavljuje prefiksadni morfem *kiber-* (engl. *cyber-*) koji predstavlja sve vezano uz prividnu stvarnost nastalu s pomoću računala. Engleski prefiksadni morfem *cyber-* u hrvatskome jeziku pojavljuje se kao prva sastavnica uz složenice i polusloženice, ali također je prisutan i kao samostalna riječ u dvorječnim svezama (npr. *cyberspace*, *cyber prostor*). U uporabi je ipak najčešće zastupljen prefiksadni morfem *kiber-*. Ukoliko se prisjetimo terminoloških načela, jedno od njih glasi da, ako se ne može pronaći prihvatljiva domaća riječ, treba dati prednost riječi u obliku prema grčkome i latinskome jeziku, što znači da je prefiksadni morfem *kiber-* prihvatljiviji. (Halonja 2015a: 21 – 22)

Panian (2005: 133) navodi: **cyberspace** – *kibernetički prostor. Imaginarni prostor kojeg čine računalni sustavi. (...) Primjerice, online sustavi čine kibernetički prostor u kojem ljudi mogu međusobno komunicirati putem elektroničke pošte, pretraživati Internet ili online kupovati u Web prodavaonicama. Poput fizičkog prostora, kibernetički prostor sadrži objekte kao što su datoteke, poruke, grafički prikazi i slično te različite načine prijenosa i dostave.*

(...) *Neke računalne igre stvaraju posebne kibernetičke prostore koji nalikuju na fizičke lokacije. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se u tekstu pojavljuje naziv *kiberprostor* dok engleski naziv *cyberspace* izostaje. Navest ćemo primjere:

“Na kraju, nakon tih pet dana, što je u kiberprostoru cijela vječnost, serveri su opet proradili, ...” (Bug br. 188/189, srpanj/kolovoz 2008., str. 14)

“Od Gophera do Google Wavea, Internet kroz razne komunikacijske platforme povezuje ljude u imaginarnom kiberprostoru neomeđenom zemljopisnim lokacijama.” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 14)

■ **GADGET / WIDGET**

Naziv *gadget* predstavlja uređaj koji je namijenjen ispunjavanju određene zadaće te djeluje korisno. Osobe koje se bave informacijskom tehnologijom *gadget* tumače poput uređaja jednostavnog oblikom i funkcijama te korisnog u određenome području. U hrvatskome jeziku prisutni su različiti prijevodi naziva *gadget*: *(pametna) spravica, (pametna) naprava, (pametni) uređaj, pribor, tehnološki dodatak, igračka*. Nazivi poput *uređaj, naprava, spravica, igračka, pribor* širokog su značenja, dok su nazivi *pametna spravica, pametna naprava* i *pametni uređaj* precizniji za elektroničke predmete. Ipak, naziv *pametna spravica* prikladniji je hrvatski naziv za *gadget*. (Halonja 2014c: 25 – 26)

Panian (2005: 232) navodi: **gadget** – *uređaj, obično jednostavan oblikom i funkcijama, koristan u nekom određenom području primjene. Takvi su uređaji obično donekle neuobičajeni ili inteligentniji od ostalih uređaja temeljenih na sličnim tehnologijama. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se naziv *gadget* pojavljuje u svome izvornom liku, zapisan kurzivirano. Hrvatske istovrijednice izostaju. U nastavku ćemo navesti primjere:

“Ovo je posebno zgodno sada kada su *gadgeti* postali neovisni...” (Bug br. 195, veljača 2009., str. 120)

“... odmah je bilo jasno da će među zaljubljenicima u najnaprednije *gadgets* HTC-ov Desire postati najpoželjniji mobilni telefon ove sezone.” (Bug br. 210, svibanj 2010., str. 50)

Naziv *widget* nastao je povezivanjem dviju engleskih riječi: *window* i *gadget*. *Widgets* u području informacijske tehnologije predstavljaju dio grafičkoga korisničkog sučelja koji služi interakciji s operativnim sustavom i aplikacijama te prikazuje informacije i pozive korisnika na različite akcije. U hrvatskome jeziku naziv *widget* prevodi se nazivima poput *alatni blok*, *grafički element*, *mala desktop aplikacija*, *mali program*, *programčić*, *sučeljni program* ili *dodatak*. Nazivi *dodatak*, *mala desktop aplikacija* i *programčić* nisu potpuni kao prijevodno rješenje, budući da nisu usklađeni s pravilima hrvatskoga standardnog jezika. Naziv koji u hrvatskome jeziku najbolje opisuje *widget* jest naziv *mala aplikacija*. (Halonja 2014c: 26)

Panian (2005: 284) navodi: **widget** – (a) *Generički pojam koji označava dio grafičkog korisničkog sučelja namijenjenog interakciji s aplikacijama i operacijskim sustavom. Prikazuje informacije i poziva korisnika na različite akcije. (...)*

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se naziv *widget* pojavljuje u svome izvornom liku, također zapisan kurzivirano, a hrvatske istovrijednice izostaju. U nastavku slijedi primjer:

“... važno je istaknuti da se svih sedam može u potpunosti personalizirati i opremiti raznoraznim *widgetima*, ...” (Bug br. 210, svibanj 2010., str. 51)

■ **GAMER**

Opačić (2012: 97) navodi da u engleskom jeziku naziv *gamer* označuje *igrača na sreću*, ali u području računalnoga nazivlja taj se naziv odnosi na ljubitelje videoigara kojima je engleska riječ *gamer* zasigurno prihvatljivija varijanta u odnosu na hrvatsku istoznačnicu *igrač* koja u hrvatskome jeziku može imati i šire značenje s obzirom na kontekst u kojemu se spominje (npr. vezano uz sport: *nogometni igrač*). Engleski izraz *gamer* svakako konkretno i izravno upućuje na igrača videoigara.

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se naziv *gamer* pojavljuje u svome izvornom liku, zapisan kurzivirano, dok hrvatska istovrijednica *igrač* izostaje. U nastavku slijedi primjer:

“Davor, kao iskusni *gamer*, specijaliziran za pucačke igre (iako mu ni brojni drugi žanrovi nisu strani), s velikom je pozornošću testirao miševe namijenjene baš takvoj populaciji.” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 7)

■ JOYSTICK

Naziv *joystick* engleski je naziv koji se u hrvatskome jeziku pojavljuje kao strani naziv, zapisan kurzivirano, i kao hrvatski naziv *igrača palica*. Naziv *joystick* sastoji se od dviju riječi: *joy* + *stick*. U hrvatskome jeziku *joy* znači ‘radost’, a *stick* ‘štap/štapić’. S obzirom da se u engleskome jeziku *joystick* vezuje uz igraće konzole, videoigre, preuzimanjem toga engleskog naziva u hrvatskome je jeziku osmišljen prijevod *igrača palica* (*palica za igru*) koji konkretno upućuje na dodatke vezane uz igraće konzole.

Panian (2005: 307) navodi: **joystick** – *palica za igru. Palica koja se pomiče u svim smjerovima i time omogućuje kontrolu kretanja pokazivača ili nekog drugog simbola prikaza. Palica za igru slična je mišu, s tom razlikom što se u slučaju miša kursor zaustavlja kada ga se prestane pomicati. Kod korištenja palice za igru pokazivač se nastavlja kretati u smjeru pomicanja, a da bi se zaustavio treba ga usmjeriti u suprotnom pravcu. Većina palica za igru ima dva gumba koji se zovu okidači. (...)*

Analizirajući korpus, zaključili smo da su u tekstu podjednako zastupljeni engleski i hrvatski nazivi. Slijede primjeri:

“Lenovo je na svoj IdeaPad U8 ugradio 5-inčni ekran osjetljiv na dodir i unikatno dizajniran *joystick* koji potpomaže navigaciju...” (Bug br. 186, svibanj 2008., str. 16)

“Sada već pored uobičajenih pisača, skenera, vanjskih memorija, miševa, igračih palica i ostalih ‘tradicionalnih’ uređaja na računalo spajamo sve od mobitela do TV aparata.” (Bug br. 195, veljača 2009., str. 121)

■ **SELFIE**

U hrvatskome jeziku za naziv *selfie* najbolji su prijedlozi *sebić* i *samoslika* jer su najviše u skladu s načelima jezičnoga normiranja. Ipak, naziv *sebić* u razgovornome je stilu najprimjerenija zamjena za *selfie*, dok je naziv *samoslika* najprikladnija zamjena riječi *selfie* u stručnome nazivlju. S obzirom da se radi o nazivu australskog podrijetla, u početku se upotrebljavala inačica sa završetkom *-ie* stoga što govornici australskoga engleskog pribjegavaju takvom skraćivanju riječi. Riječ *selfie* oxfordski rječnik definira kao fotografiju na kojoj se nalazi korisnik koji je slikao sam sebe i potom je tu fotografiju postavio na neku od društvenih mreža. Također je zanimljivo spomenuti da se naziv *selfie* počeo upotrebljavati na način da se spaja s drugim nazivima te tako dovodi do nastanka novih naziva (npr. *bookselfie* – označava fotografiju na kojoj se nalaze autor i knjiga koju čita). (Halonja, Hudeček 2014: 26 – 27)

Također, možemo navesti i naziv *felfie* – označava fotografiju na kojoj se nalazi autor okružen domaćim životinjama u seoskome ozračju. Naziv je nastao u povodu emitiranja emisije “Farma” u kojoj se kandidati (farmeri) natječu tko će osvojiti glavnu nagradu te tako biti proglašen pobjednikom, tj. najboljim farmerom.

S obzirom da se naziv *selfie* pojavio 2012. godine, analizirajući korpus nismo naišli na taj naziv, kao ni na njegove hrvatske istovrijednice.

■ **SPAM**

Naziv *spam* u hrvatskome jeziku prevodi se kao *neželjena elektronička pošta*. Takav hrvatski prijevod izravno ukazuje na potencijalno opasnu poruku koja može sadržavati virus. U engleskome jeziku naziv *spam* nastao je skraćivanjem izraza *SPiced hAM*, što bi u hrvatskome jeziku bilo prevedeno kao *začinjena šunka* (Halonja 2015b: 25 – 26). Takvu metaforičku sliku naziva *spam* navodi i Meyer (2000: 44). U hrvatskome se jeziku uglavnom pojavljuje posuđenica *spam* te *spamanje*, *spemanje*, *spamming*, *spam(m)er* (Halonja, Mihaljević 2012: 110).

Panian (2005: 196) navodi: **spam** – masovna neželjena elektronička pošta. Poruke koje se šalju na velik broj adresa elektroničke pošte bez pristanka primatelja. Obično se koristi u marketinške, odnosno promidžbene svrhe. Uz to što primatelj mora utrošiti razmjerno puno vremena čitajući poruke koje nije tražio ili se barem nije složio da mu se šalju, masovna neželjena elektronička pošta neproduktivno troši i širinu pojasa u mreži. Pojedinci i organizacije se zato na različite načine dovijaju kako bi spriječili prijam spama. No, kako je Internet javno dostupan, objektivno se može vrlo malo učiniti u zaštiti od neželjene elektroničke pošte. Ipak, neki online servisi provode politiku obrane svojih klijenata uklanjajući poruke za koje pretpostavljaju da ih korisnici ne žele primati. **spammer** – osoba ili organizacija koja stvara i odašilje neželjene poruke velikom broju primatelja korištenjem servisa elektroničke pošte.

Analizirajući korpus, ustvrdili smo da se naziv *spam* u tekstu pojavljuje zapisan u kurzivu. Hrvatska istovrijednica *neželjena poruka* izostaje, što potvrđuje da je u uporabi naziva prednost dana anglizmu. Također, naišli smo i na naziv *spamer*. U engleskome jeziku taj se naziv zapisuje *spammer*, dok je u hrvatskome jeziku pravopisno prilagođen (*spamer*). U nastavku slijede primjeri:

“Zaštitite vašu tvrtku od *spama*, krađe identiteta, ...”

“**Spamovi**, krađe identiteta (*phishing*) i *spywarei* su sve rasprostranjeniji i kompleksniji te je sve teže obraniti se od njih. (Bug br. 182, siječanj 2008., str. 42)

“..., pa je pozivnice – za koje se do pred mjesec ili dva preklinjalo – danas teško ikome uvaliti, a da vas ne proglase *spamerom*.” (Bug br. 206, siječanj 2010., str. 35)

17. ZAKLJUČAK

Cilj ovoga rada bio je analizirati računalno nazivlje koje se pojavljuje u hrvatskome jeziku. S obzirom na pripadnost standardnom jeziku, hrvatsko računalno nazivlje trebalo bi u najmanjoj mogućoj mjeri preuzimati riječi iz engleskoga jezika. Ipak, tomu nije tako jer su engleski nazivi sve češća pojava u hrvatskome jeziku. Budući da se englesko računalno nazivlje razvija veoma brzo (čemu internet dodatno pogoduje) i nije potrebno mnogo vremena da se pojave novi nazivi, u hrvatskome se jeziku ne uspijeva pravovremeno osmisliti odgovarajući prijevod.

U uvodnome dijelu rada govorili smo općenito o nazivlju, funkcionalnim stilovima i jezičnome purizmu koji ima značajnu ulogu u očuvanju hrvatskoga jezika. Nadalje, govorili smo o jezičnome sukobu hrvatskoga računalnog nazivlja i engleskih naziva. Hrvatsko računalno nazivlje obiluje posuđenicama i tuđicama iz engleskoga jezika najčešće stoga što su takvi nazivi uporabno manje zahtjevni od hrvatskih naziva, a osim toga hrvatske računalne nazive karakterizira neekonomičnost te se od istih teško tvore novi izvedeni nazivi. Dakle, već pri samome početku možemo zaključiti da su engleski računalni nazivi u hrvatskome jeziku u prednosti s obzirom na njihove hrvatske istovrijednice.

Kada govorimo o općim rječnicima hrvatskoga jezika, analizom Anićeve (2009.) i Šonjina (2000.) rječnika ustvrdili smo da sadrže nedovoljno naziva iz računalnoga područja koji bi trebali biti sustavnije obrađeni budući da postoje računalni nazivi koji su zastupljeni i u općemu jeziku, a ne samo u znanstvenome nazivlju.

Kako bismo ustvrdili kolika je zastupljenost engleskih računalnih naziva u hrvatskome jeziku i na koje se sve načine prilagođuju, odlučili smo analizirati računalni časopis Bug u razdoblju od 2008. do 2010. godine. Zaključili smo da se u svim brojevima toga časopisa pojavljuje velik broj engleskih naziva zapisanih u kurzivu (što je svakako poželjno) budući da je najčešće riječ o stranim nazivima koji nikako ne smiju biti prihvaćeni kao hrvatski nazivi. U hrvatskome jeziku upravo iz takvih razloga postoje i terminološka načela koja naglašavaju potrebu usklađenosti nazivlja s jezičnom normom.

Također, ustvrdili smo da se pojavljuje velik broj engleskih internetskih naziva zbog čega smo jedno poglavlje u ovome radu odlučili posvetiti i toj skupini računalnih naziva. Potrebno je istaknuti da smo u vezi s tom skupinom naziva uspjeli naići i na primjere

hrvatskih istovrijednica. Tako se primjerice engleski nazivi *browser*, *download*, *server* osim kao strani nazivi, zapisani kurzivirano, pojavljuju i kao hrvatski nazivi *preglednik*, *preuzeti*, *poslužitelj*. Bez obzira na to, i dalje prevladava uporaba stranih naziva. Analizirajući računalno nazivlje s elementom *-ware*, moramo kazati da u konačnici nismo naišli na mnogo takvih naziva, a nazivi “hardver” i “softver” jedini su nazivi koji se u toj skupini pojavljuju zapisani fonetizirano, dok se ostali pojavljuju zapisani kurzivirano u svome izvornom liku. Iako se u hrvatskome jeziku pojavljuje mnogo engleskih računalnih naziva, ustvrdili smo da ipak postoji tračak nade kada je riječ o hrvatskome računalnom nazivlju. Naime, u računalnome časopisu Bug uspjeli smo pronaći i određene hrvatske računalne nazive čija je pojavnost učestalija u odnosu na njihove engleske istovrijednice. U tu skupinu spadaju nazivi poput: datoteka, mapa, pislač, računalo, zaslon itd.

Ono što smo također primijetili prilikom analize korpusa jest pojavljivanje tzv. hibridne skupine riječi stranoga podrijetla. Riječ je o nazivima koji u hrvatskome jeziku čuvaju stranu osnovu, a na istu se zatim dodaju hrvatski nastavci. Ta skupina naziva svakako se bolje uklapa u računalni žargon, s obzirom da je on isključen iz standardnoga jezika te kao takav nije podložan normiranju. Kao primjer možemo spomenuti velik broj glagola koji se sustavu hrvatskoga jezika prilagođuju s pomoću infinitivnih nastavaka (*-ati*, *-irati*), ali strana osnova ostaje: *outsourcati*, *overclockirati*, *streamati*, *uploadati* itd.

Analizom korpusa ustvrdili smo da u hrvatskome računalnom nazivlju prevladavaju engleski nazivi koji se preuzimaju u svome izvornom liku ili se prilagođuju na određenoj osnovi, ali još uvijek nedovoljno da bismo mogli govoriti o pomaku u neprihvatanju anglizama u hrvatski jezik kada praksa pokazuje upravo suprotno, tj. istiskivanje hrvatskih naziva iz uporabe, a što nikako ne bismo smjeli dopustiti ako želimo očuvati postojanost hrvatskoga računalnog nazivlja.

LITERATURA

1. Anić, Vladimir. Silić, Josip. 2001. *Pravopis hrvatskoga jezika*. Novi Liber, Zagreb.
2. Babić, Stjepan. Finka, Božidar. Moguš, Milan. 2003. *Hrvatski pravopis*. Školska knjiga, Zagreb.
3. Barić, Eugenija i sur. 2005. *Gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Školska knjiga, Zagreb.
4. Budin, Leo. 1993. O hrvatskom nazivlju u području računarstva i informacijske tehnologije. *CIT 1*, Zagreb, br. 1, str. 75 – 78.
5. Filipović, Rudolf. 1986. *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga, Zagreb.
6. Frančić, Anđela. Hudeček, Lana. Mihaljević, Milica. 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
7. Gluhak, Alemko. 2000. Internet, mreža, e-pošta. *Jezik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, god. 47., br. 3, str. 105 – 108.
8. Halonja, Antun. 2014a. Između računalnoga nazivlja i žargona. *Jezik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, god. 1., br. 1, str. 25 – 28.
9. Halonja, Antun. 2014b. Umjereno oblačno računalstvo. *Jezik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, god. 1., br. 3, str. 27 – 28.
10. Halonja, Antun. 2014c. *Gadjeti i widgeti: pametne spravice i male aplikacije*. *Jezik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, god. 1., br. 4, str. 25 – 26.
11. Halonja, Antun. 2015a. Anarhija u kiberprostoru, Hardver nije samo tvrdi disk. *Jezik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, god. 2., br. 1, str. 21 – 23.
12. Halonja, Antun. 2015b. Postanak nekih računalnih imena i naziva. *Jezik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, god. 2., br. 4, str. 24 – 26.
13. Halonja, Antun. Hudeček, Lana. 2014. Pokloni mi svoj *selfie*. *Jezik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, god. 1., br. 2, str. 26 – 27.
14. Halonja, Antun. Mihaljević, Milica. 2003. Nazivlje računalnih mreža. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Zagreb, knj. 29, str. 87 – 101.
15. Halonja, Antun. Mihaljević, Milica. 2009. Računalni nazivi s elementom *-ware* u engleskome i hrvatskome jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Zagreb, knj. 35, str. 111 – 139.

16. Halonja, Antun. Mihaljević, Milica. 2012. *Od računalnoga žargona do računalnoga nazivlja*. Hrvatska sveučilišna naklada, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
17. Hudeček, Lana. Mihaljević, Milica. 2009. *Jezik medija: publicistički funkcionalni stil*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
18. Jozić, Željko (glavni urednik). 2013. *Hrvatski pravopis*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
19. Malčić, Goran. Stojaković, Biljana. 2006. *Standardizacija hrvatskog računalnog nazivlja*. Čičin-Šain, Marina (ur.) 29. *Međunarodni skup MIPRO 2006: Computers in Education (CE)*. Hrvatska udruga za informacijsku i komunikacijsku tehnologiju, elektroniku i mikroelektroniku – MIPRO, Rijeka, str. 262 – 265.
20. Meyer, Ingrid. 2000. Computer Words in Our Everyday Lives: How are they interesting for terminography and lexicography?. *Euralex 2000 Proceedings*, Ottawa, Canada, str. 39 – 58.
21. Mihaljević, Milica. 1992. Tvorbena porodica riječi *računalo*. *Suvremena lingvistika*, Hrvatski filološki institut, Zagreb, br. 34, str. 229 – 233.
22. Mihaljević, Milica. 1998. *Terminološki priručnik*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
23. Mihaljević, Milica. 2003. *Kako se na hrvatskome kaže WWW?: kroatistički pogled na svijet računala*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
24. Mihaljević, Milica. 2006. Hrvatsko i englesko računalno nazivlje. *Jezik*, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, god. 53., br. 2., str. 41 – 50.
25. Mihaljević, Milica. 2007. Problemi hrvatskoga računalnoga nazivlja (s jezikoslovnog motrišta). *Studia lexicographica*, Zagreb, god. 1., br. 1 (1), str. 61 – 79.
26. Mustapić, Emilija. Škifić, Sanja. 2012. Anglizmi i hrvatsko računalno nazivlje kroz prizmu jezičnoga konflikta i jezične ideologije. *Jezikoslovlje*, Sveučilište u Zadru, v.13 br. 3 str. 809 – 839.
27. Opačić, Nives. 2012. *Hrvatski ni u zagradama: globalizacijska jezična teturanja*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
28. Pandžić, Ivan. 2015. Razumiju li računala hrvatski jezik?. *Jezik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, god. 2., br. 2, str. 29 – 30.
29. Pavletić, Helena. 2009. *Semantički odnosi u terminologiji hrvatskoga jezika* (doktorska disertacija). Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka.

30. Samardžija, Marko. 2002. *Nekoć i nedavno: odabrane teme iz leksikologije i novije povijesti hrvatskoga standardnoga jezika*. Izdavački centar Rijeka, Rijeka.
31. Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Disput, Zagreb.

IZVORI

1. Anić, Vladimir. 2009. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber, Zagreb.
2. Kiš, Miroslav. 2000. *Englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski informatički rječnik*. Naklada Ljevak, Zagreb.
3. Panian, Željko. 2005. *Informatički enciklopedijski rječnik*. Europapress holding, Zagreb.
4. Šonje, Jure (glavni urednik). 2000. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga, Zagreb.
5. Računalni časopis Bug:
 - a) siječanj – rujan 2008. (br. 182 – 190)
 - b) siječanj – rujan 2009. (br. 194 – 202) – izostavljeni su brojevi 196 (ožujak), 199 (lipanj), 200/201 (srpanj/kolovoz).
 - c) siječanj – rujan 2010. (br. 206 – 214) – izostavljen je broj 209 (travanj).

SAŽETAK

Tema ovoga rada hrvatsko je računalno nazivlje. U uvodnome dijelu govorimo o nazivlju općenito, njegovu odnosu s obzirom na funkcionalne stilove i hrvatski standardni jezik. U nastavku rada govorimo o jezičnim sukobima između hrvatskoga računalnog nazivlja i anglizama, analiziramo računalno nazivlje u dvama općim rječnicima hrvatskoga jezika. Nadalje, iznosimo terminološka načela koja je potrebno uzeti u obzir pri odabiru naziva, a govorimo i o postanku novih računalnih naziva. U nastavku progovaramo o metaforizaciji računalnih naziva navodeći primjere pronađene u korpusu, iznosimo teorijski dio vezan uz hrvatsko internetsko nazivlje i analiziramo engleske internetske nazive iz korpusa. Potom ukratko govorimo o nazivlju računalnih mreža, također navodeći primjere pronađene u korpusu. Zatim analiziramo računalno nazivlje s elementom *-ware* služeći se primjerima iz korpusa. U nastavku slijedi analiziranje nekoliko hrvatskih standardnojezičnih računalnih naziva. Nadalje, progovaramo o odnosu hrvatskoga računalnog nazivlja i računalnoga žargona, analiziramo glagole i glagolske imenice koji se pojavljuju u korpusu, nakon čega u završnome poglavlju navodimo i opisujemo računalne nazive neobičnih imena.

SUMMARY

The topic of this paper is Croatian computer terminology. The introductory part of the paper deals with terminology in general, compared in regard to the functional styles and Croatian standard language. Hereafter we discuss about linguistic conflicts between the Croatian computer terminology and English terms, analyze computer terminology in two dictionaries of the Croatian language. Furthermore, we present terminological principles that need to be taken into consideration when choosing a term, and discuss about the origin of the new computer terms. Furthermore, we discuss about metaphorization in computer terminology citing examples found in the corpus, we also present the theoretical part related to the Croatian Internet terminology analyzing the English Internet terms found in the corpus. Furthermore, we briefly discuss about the computer network terminology, also citing examples found in the corpus. Then we analyze the computer terminology with the suffix *-ware* using examples from the corpus. Furthermore, we analyze several computer terms in Croatian standard language. Furthermore, we discuss about the relationship of Croatian computer terminology and computer jargon, analyze verbs and verbal nouns that appear in the corpus, followed by final chapter in which we mention and describe several computer terms with unusual names.